

**Rörelse och verbalisering -
En studie av språkets påverkan på kategoriseringen av rörelsesituationer**

Johan Blomberg, 830725-8239

C-uppsats: Allmän Språkvetenskap

Lunds Universitet: Språk- och Litteraturcentrum

Handledare: Docent Jordan Zlatev

Innehållsförteckning

1. <i>Introduktion</i>	1
2. <i>Teoretisk Bakgrund</i>	3
2.1. Whorf.....	3
2.1.1. Språkets struktur och funktion.....	4
2.1.2. Språkets roll i tänkandet.....	5
2.1.2.1. Begreppet <i>habitual thought</i>	6
2.1.3. Sammanfattning.....	8
2.2 Kritik mot Språkrelativismen.....	8
2.2.1. Språkrelativismens död.....	9
2.2.2. Ett motargument – Kays intra-språkliga relativitet.....	10
2.3. <i>Språkrelativismens återuppståndelse</i>	11
2.4. <i>Diskussion</i>	12
2.4.1. Hur starkt är språkets påverkan?.....	12
2.4.2. Språkets som den kausala faktorn.....	13
2.4.3. Språk, kultur och tanke.....	13
2.4.4. Ett vetenskapsteoretiskt försvar av språkrelativismen.....	14
3. <i>Rörelsehändelser och rörelsesituationer</i>	15
3.1. Vad är rörelsehändelser?.....	15
3.1.1. Debatten kring rörelsehändelser.....	16
3.1.2. Från rörelsehändelser till rörelsesituationer.....	17
3.2. Rörelses konceptuella dimension.....	18
3.2.1 PATH och DIRECTION.....	19
3.3. Skillnader mellan språk.....	20
3.4. Rörelsesituationer och språkligt relativitet.....	21
4. <i>Tidigare forskning på området</i>	22
4.1. Thinking for speaking.....	22
4.1.1. Resultat och utvärdering.....	23
4.2. Papafragou, Massey & Gleitman (2002).....	23
4.3. Gennari, Sloman, Malt & Fitch (2002).....	24
4.4. <i>Event Triads</i>	24
4.4.1. Bohnemeyer, Eisenbeiss & Narasimhan (2004).....	25
4.4.2. Zlatev & David (i tryck).....	25
4.5. Pourcel (2005).....	26

4.6. Sammanfattning.....	26
5. <i>Metodologi</i>	28
5.1. Material.....	28
5.2. Procedur.....	29
5.3. Hypoteser.....	30
5.4. Analys av de språkliga beskrivningarna.....	31
6. <i>Resultat</i>	32
6.1. Hypotes 1.....	32
6.2. Hypotes 2.....	32
6.3. Hypotes 3.....	34
6.3.1. Hypotes 3 (i).....	34
6.3.2. Hypotes 3 (ii).....	37
6.4. Sammanfattning.....	39
7. <i>Diskussion</i>	40
7.1. Tolkningar och förslag.....	40
7.2. Vilken teoretisk förankring skall vi ge resultaten?.....	42
8. <i>Slutdiskussion</i>	43
8.1. Vad kan vi ta med oss?.....	43
8.2. Vad kan göras bättre?.....	43
Tack till.....	44
Referenser.....	45

*He gave man speech, and speech created thought,
Which is the measure of the universe*

- Prometheus Unbound

Kapitel 1. Introduktion

Att det språk vi talar spelar roll för vårt tänkande har alltid varit en debatterad idé – i västerlandet kan man finna problematiken fångad redan i Augustinus *Confessiones* (I:8). När man lär sig ett främmande språk kan det vara svårt att förstå att man uttrycker något på ett så skilt sätt från hur man gör det i sitt modersmål. Samtidigt tycker vi att en sten är en sten, oavsett vilket språk man talar. Genom historien har dessa båda common sense-attityder lett till skilda sätt att se på språkets förhållande till tanken. De generella tendenserna är just att antingen finns en språklig påverkan på tänkandet eller så är språket en företeelse separat från tanken.

Denna uppsats utgör ett bidrag till denna debatt genom att undersöka huruvida kategoriseringen av rörelse påverkas systematiskt av grammatiska kategorier i det språk vi talar – vilket har testats i ett språkvetenskapligt experiment, *Event Triads* (Bohnmeyer et al, 2001). Uppsatsen tar sin teoretiska utgångspunkt i **tesen om språklig relativitet** (eng *linguistic relativity*, från och med nu förkortat SR). Sedan dess explicita formulering under 1940-talet av Benjamin Lee Whorf (1956: s 213, 221) har tesen både hyllats och förkastats. Än idag råder ingen konsensus om hur SR skall förstås eller om den ens har en plats i den akademiska världen.

Kapitel 2 ger uppsatsens teoretiska bakgrund. Målet är att finna en förståelse för hur forskning inom språk och tanke kan använda sig av SR. Ett stort problem är att veta hur starkt man skall förstå tesen om språkets påverkan på tanken. Icke-relativister har angripit teorin av olika skäl, dock har man under de senaste 15 åren försökt skapa en hållbar version av tesen (ex Levinsson, 1992 och Lucy, 1992, 1996). Uppsatsen argumenterar för att SR går att formulera som en vetenskapligt valid princip ur vilken forskning kan ta sitt teoretiska fundament. Den teoretiska diskussionen tjänar två syften: dels att ge en förståelse för hur språkets roll i tänkandet kan gestalta sig, dels ge en grund till mina hypoteser och studie.

Kapitel 3 diskuterar det relevanta fält för den utförda studien, rörelse. Man brukar använda sig av termen ”rörelsehändelser” (eng *motion events*) för att ringa in de typer av rörelser som ingår i denna typ av studie. Vad som kännetecknar dessa, enkelt uttryckt, är att de inte bara omfattaren rörelse (*springer*) utan är på något sätt begränsad och har karaktären av en händelse och inte bara en aktivitet samtidigt som en förflyttning sker (*springer från huset till parken*). Hur man mer precist skall förstå rörelsehändelser är inte enkelt – jag kommer att föreslå att vi använder oss av den mer generella termen rörelsesituationer vilket jag tycker passar bättre i en teoretisk bemärkelse. Dessutom är det

svårt att använda rörelsehändelser för att täcka in de rörelser som ingår i min studie. I 3.1 ges en diskussion kring problemen med rörelsehändelser och givetvis en förklaring till begreppet rörelsesituationer.

Intresset för rörelse som semantiskt fält har varit förhållandevis stort på senare tid. En bidragande faktor är att språk skiljer sig åt i hur de uttrycker rörelse. Talmy (1991) införde en inflytelserik terminologi och typologi för hur vi skall se på rörelse. I denna typologi finns distinktionen mellan v-språk (eng *verb-framed*) och s-språk (eng *satellite-framed*). Enkelt uttryckt menar Talmy att i v-språk uttrycker huvud verbet rörelsens 'väg' ('PATH') medan s-språk har vägen förlagd till ett satellitelement, såsom en verbpartikel. Huvud verbet i s-språk uttrycket oftast typ av rörelse ('MANNER') medan v-språk ofta uttrycker typen av rörelse med en optionell konstituent. Denna distinktion exemplifieras nedan:

(1) S-språk: Bollen rullade ut ur lådan

(2) V-språk: La pelota **salió** de la caja (rodando)
 bollen kom ur lådan rullandes

Fetstilt resp understruket markerar PATH samt MANNER. Vi ser att i (1) uttrycks ej PATH av verbet utan i en partikel till verbet. I (2) uttrycker huvud verbet 'PATH' helt utan förekomst av MANNER, vilket i detta fall är förlagt till ett optionellt element.

Finns ett språkligt inflytande i termer av relativitet är det sannolikt att kategoriseringen av rörelse uppvisar en sådan effekt. Man kan anta att talare av v-språk riktar sin uppmärksamhet i större grad mot rörelsens riktning. S-språktalare däremot fokuserar på typen av rörelse (detta är en mycket förenklad hypotes, se kap 3.3. resp 5.3 för mer utförliga diskussioner). Tidigare forskning på området (ex Slobin, 1996, Gennari et al, 2002) har funnit visst stöd för en relativistisk effekt medan andra studier motsätter sig detta (Papafragou, et al, 2002). Resultat från tidigare forskning inom området kommer att diskuteras i kapitel 4. Kapitel 5 går igenom studiens material, procedur samt hypoteser. Kapitel 6 redovisar studiens resultatet i korthet medan kapitel 7 ger mer noggrann analys av resultaten och diskussion kring hur de skall förstås och vad de kan tänkas bero på. Uppsatsen avslutas med en slutdiskussion i kapitel 8

Kapitel 2. Teoretisk Bakgrund

Uppsatsen i er hand ämnar undersöka kopplingen mellan språk och tanke av arten att språket påverkar tanken i en märkbar utsträckning. En sådan koppling kan naturligtvis bero på massvis av olika orsaker och även gestalta sig på många olika vis. Skall man undersöka en relation av denna karaktär är man mer eller mindre tvingad att ge sin forskning en god förankring – någon som visserligen alltid är rekommenderat. Relationen språk-tanke är en ytterst komplex relation som är svår att undersöka empiriskt. Därför är hypoteser och metodologi än mer nödgade att ha en god teoretisk grund. Min utgångspunkt ligger i vad som ofta kallas tesen om språklig relativitet (ibland lite slarvigt kallat Sapir-Whorf hypotesen, se 2.2.). Detta kapitel diskuterar just denna tes.

SR som fullständig tes finns i Whorfs skrifter kring språk och tanke. Jag vill gå tillbaka till SR:s barndom och därifrån finna den teoretiska grunden till min uppsats. När man läser om språklig relativitet finner man för varje författare en ny definition av vad det innebär. Vid studier av senare versioner av tesen kan man finna många feltolkningar och missförstånd. Visserligen har teorin utvecklats under de senaste åren (Lucy, 1992, Levinson 1992, 1996) men alla grundläggande antaganden finns samlade hos Whorf. Utifrån Whorfs formulering kommer sedan kritik och problem med tesen att behandlas.

Kapitlet diskuterar även mer moderna formuleringar av SR för att sedan avslutas med en allmän diskussion om språkets roll i tänkandet och hur jag anser att vi bör behandla SR.

2.1 Whorf

Whorf kan sägas vara SR:s fader. Som så är han influerad av antropologerna Franz Boas (1966[1911]) och Edward Sapir (1964[1931]), men den första fullständiga versionen av SR finns hos Whorf. Hans studier har sin grund i jämförelser mellan västerländska språk och infödda språk i Nordamerika, främst Hopi. Kärnan i Whorfs teori kan sammanfattas i två premisser och en ur dessa deducerad slutsats:

- (i) språk skiljer sig avsevärt från varandra i sin semantiska struktur
- (ii) språkets semantiska struktur influerar sättet på vilket vi förstår och erfar världen
- (iii) således kommer människor med olika språk uppleva världen annorlunda

Första premissen uttrycker att det finns typologiska skillnader i fundamentala aspekter av språk. Detta antagande kombinerat med den andra premissen, något man ofta kallar *linguistic determinism* eller språklig determinism på svenska, leder fram till SR. Som synes är detta argumentet och dess premisser vaga och öppna för tolkning, vilket lett till åtminstone 108 olika varianter av SR.

Jag upplever att det är av vikt att klargöra Whorfs resonemang – eller åtminstone ge en så välvillig tolkning som möjligt av hans tankegångar både för min uppsats del och även för tesens rykte. Går vi tillbaka ett antal år kan vi se olika forskningsprojekt som alla påstår att de testat SR när de egentligen har förstått tesen på diametralt skilda vis vilket lett till att SR har fått onödig och missriktad kritik. Av dessa skäl är det nödvändigt att finna en förståelse för vad SR "egentligen" innebär. Ovanstående argument kommer att utgöra grund för den följande diskussionen om Whorf. Innan vi ger oss djupare in i SR kan det vara på sin plats att låta Whorf med egna ord formulera principen om språklig relativitet:

We are thus introduced to a new principle of relativity which holds that all all observers are not led by the same physical evidence to the same picture of the universe, unless their linguistic background are similar, or can in some way be calibrated. (Whorf, 1956: 214)

2.1.1. Språkets struktur och funktion

Likt Boas och Sapir menade Whorf att språk främst är pragmatiska och kommunikativa till sin natur vilket med nödvändighet leder till att de blir en klassifikation av erfarenheter:

Since the total range of personal experience which language serves to express is infinitely varied, and its whole scope must be expressed by a limited number of phonetic groups, it is obvious that an extended classification of experiences must underlie all speech (Boas, 1966: 20)

D v s ett språk grupperar element av erfarenheter "lika" i någon mening av det enkla skäl att vi ska kunna tala och förstå varandra. Antalet upplevelser språket ska kunna uttrycka kan i princip varieras ad infinitum, men vår apparat för att uttrycka dem kan inte varieras i samma utsträckning. Whorf kombinerade denna övertygelse med Sapirs (1964: 128) antagande att språk är formellt kompletta meningsskapande system. Därigenom blir grammatiken framför allt ett medel för semantiken. Språkets systematiska struktur finns således till stor del för att vi ska kunna förmedla vad vi menar. Dessa system kommer att variera beroende på hur erfarenheter klassificeras i språket, vilket ger upphov till att i varje system kommer att finnas en implicit världsbild¹. Då språk skiljer sig åt i betydande grad, kommer dessa system vara inkommensurabla med varandra².

Whorf, som Boas och Sapir, valde att studera hur dessa system såg ut, främst genom att undersöka vilka kategorier som obligatoriskt uttrycks och vad som kan låtas vara osagt. Dessa kategorier avspeglas i den grammatiska markeringen, vilken antingen är explicit eller implicit. En obligatorisk

1 Något som ofta kallas *Weltanschauung* efter Humboldt (1963: 249[1836]). Denne menade att språket i princip betingade tänkandet
2 Lakoff (1987), kap 13 diskuterar utförligt på vilka sätt olika språk kan sägas vara inkommensurabla system.

kategori behöver alltså inte alltid bära en explicit grammatisk markör. Ett av Whorfs exempel är pluralis – vi har ju trots allt pluralisformer som inte bär en explicit markör (ett hus, flera hus) utan får sin betydelse ur '*certain contexts of use*' (Lucy 1992: 27).

Whorf fann, efter att ha studerat Hopi att språk skiljer sig åt i vad som är obligatoriskt – det som är obligatoriskt i ett språk kan vara optionellt i ett annat. I och med att språket är meningsskapande kommer det i kombination med vilka kategorier som är obligatoriska rikta vår uppmärksamhet mot olika ting, beroende på vilket språk vi talar. Vad som är obligatoriskt resp optionellt blir intressant i relation till de skilda sätt språk uttrycker rörelse – i franskan exempelvis är ofta uttrycket för typen av rörelse optionell (se 3.2.). Då det finns implicita obligatoriska markeringar ligger dessa i bakgrunden och ger upphov till språklig påverkan (mer i nästa delkapitel, 2.1.2.) Det är viktigt att komma ihåg att Whorf menar att språkets påverkan uppkommer enbart genom de strukturella aspekterna av språket och aldrig blott i en lexikal del av ett språk. Således är det inte bara ett ord eller ett visst sätt att uttrycka sig utan istället uppkommer språklig påverkan genom de övergripande strukturerna i språket.

2.1.2. Språkets roll i tänkandet

Språket får möjligheten att influera tänkandet genom en låg grad av metalingvistisk medvetenhet hos oss människor (se Whorf, 1956: 138, 209, 211). Användandet av språket är en enkel, okomplicerad och till synes automatisk process. Detta låter lite märkligt – ett språk är ett extremt komplext system och det är något av ett mysterie att vi kan lära oss ett (och t o m flera) språk. Whorf menar dock att för språkanvändaren själv *upplevs* det som en enkel och okomplicerad process.

Whorfs syn på språket som en klassifikation av erfarenheter leder honom till att språket är ett fenomen som ligger i "bakgrunden". Det är med stor ansträngning vi kan medvetandegöra språket p g a bristen på kontrasterande exempel:

if a rule has absolute no exceptions, it is not recognized as a rule or anything else; it is then part of the background of experience of which we tend to remain unconscious. Never having experienced anything in contrast to it, we cannot isolate it and formulate it as a rule until we so enlarge our experience and expand our base of reference that we encounter an interruption of its regularity. (Whorf, 1956: 209)

Whorf menar därför att vi inte är medvetna om vår lingvistiska kunskap och förmåga. I och med att vi inte är medvetna om hur vårt språk fungerar bidrar det till dess inflytande på vårt tänkande.

Det är dock av yttersta vikt att med all tydlighet poängtera att allt tänkande inte är språkligt enligt Whorf. I sådana fall skulle ju tänkandet fullständigt bestämmas av hur språket vi talar väljer att uttrycka något. Whorf skriver själv i sin kritik mot Watsons syn på tänkandet som icke-exekverade motorkommandon i larynx:

Silent thinking is basically not suppressed talking or inaudibly mumbled words or silent laryngeal agitations... Such an explanation merely appears plausible to the linguistically unsophisticated 'common sense' view. (ibid: 66-7)

Det finns dock enligt Whorf mer av ett begreppsligt tänkande där språket influerar kognitionen vilket ger upphov till relativistiska effekter utifrån det språk vi talar:

We dissect nature along lines laid down by our native languages. The categories and types that we isolate from the world of phenomena we do not find there because they stare every observer in the face; on the contrary, the world is presented in a kaleidoscopic flux of impressions which has to be organized by our minds – and this means largely by the linguistic system in our minds. (ibid: 213)

Här ger Whorf sin syn på världen och vår upplevelse av den³. Världen är i sig oordnad och sättet vi ordnar den på är genom vårt språk. När vi applicerar specifika kvalitéer hos vårt språk kommer de forma vår upplevelse av världen. Beroende på hur språkets klassificerar en företeelse formar det vår upplevelse av densamma.

2.1.2.1. *Begreppet habitual thought*

Ett av Whorfs mest centrala antagande är att relativitet aldrig uppträder atomärt. Istället kommer språkets grammatiska mönster påverka vad han kallar *habitual thought*:

By 'habitual thought and 'thought world' I mean more than simply language, i e than the linguistic patterns themselves. I include all the analogical structure and suggestive value of the patterns, and all the give-and-take between language and culture as a whole, wherein a vast amount that is not linguistic but yet shows the shaping influence of language. In brief this 'thought world' is the microcosm each man carries within himself, by which he measures and understands what he can of the macrocosm (ibid: 147)

Habitual thought ska ses som en individs försök att greppa och förstå den stora vida världen (*macrocosm*) utifrån vår egna, inre värld (*microcosm*). Det finns hos oss människor en törst som bara kan släckas genom att nå en förståelse av världen i stort.

Whorf menar att i varje språk finns implicita uppfattningar om världen. Då språk är en klassifikation av erfarenheter kommer alla sådana nästintill ontologiska företeelser finnas inbakade tvärs genom språket, såväl i morfologin som syntaxen och kanske t o m fonologin. På så sätt formas vår förståelse av världen av det språk vi talar. *Habitual Thought* ska inte ses som

3 Man har ibland menat att Whorf och SR har tydliga likheter med Kant, se Pourcel (2005), s 8 – vilket gett upphov till att språkrelativister tydligen benämns neo-kantianer. Såvitt jag kan förstå är det just denna passage som har en chimär likhet med Kants epistemologi. Det är ett misstag att placera Kant och Whorf i samma fack av ett antal skäl, vilka jag inte kan gå in på här. Det vore mycket rimligare att benämna en som Lakoff neo-kantian.

enbart som en epistemologisk-metafysisk företeelse – det heter trots allt *habitual*. De övergripande implicita uppfattningarna om världen kommer genom språkets utveckling ha sipprat ner och finnas återgivet i väldigt enkla uttryck – såsom pluraliskonstruktionen. Senare kan språkets påverkan gå åt andra hållet igen och vid kontemplation kan vi inte komma ifrån språkets implicita världsbild och därigenom leds vi till falska slutsatser även vid eftertanke. Som tidigare nämnt i 2.1.2. kan vi med ansträngning medvetandegöra språket. Medvetandet är dock inte fast i en språkets motsvarighet till Minotaurens labyrint – det behövs inga vaxvingar för att komma ut, blott eftertanke och kunskap om det inflytande språket har på vårt tänkande.

Begreppet *habitual thought* är det mest centrala i Whorfs tes, till den grad att hans tes står och faller med det. Påverkar inte språket *habitual thought* finns ingen relativitet – såsom Whorf formulerar det. Det är ett intressant begrepp som mig veterligen inte finns någon riktig motsvarighet hos någon annan tänkare (möjligtvis kan vissa aspekter relateras till Humes *vanans makt*, se *A treatise of Human Nature*, I:iii:4).

Whorfs kanske mest klassiska argument för *habitual thought* och därför SR kommer från jämförelser i grammatiska mönster mellan SAE (*Standard Average European*, Whorf menade att i en grammatisk mening var i princip alla västeuropeiska språk desamma) och hopi vad gäller tid och rum. I SAE använder vi oss av imaginära pluralis ('10 dagar') vilket blir ett uttryck för objektifiering av tid. Även cykliskt återkommande händelser objektifieras – såsom *vid solnedgången*. När vi refererar till tid gör vi det med våra tempus vilket ger stöd åt vår uppfattning om tid som nutid, dåtid, framtid⁴.

I hopi ser det dock annorlunda ut. Man använder bara pluralis för faktiska grupper, såsom ett antal personer som faktiskt står samlade. Tid däremot uttrycks som något pågående. Man använder även aspekt istället för tempus samt temporala adverb och aldrig substantiv för att tala om cykliska händelser. Whorfs slutsats är att i västerländska språk objektifieras tid och vi uppfattar den som linjär medan hopi ser den som cyklisk och närmare den subjektiva upplevelsen. Whorf skriver själv:

Concepts of 'time' and 'matter' are not given in substantially the same form by experience to all men, but depend upon the nature of the language or languages through the use of which they have been developed. (ibid. 158)

Det är synd att Whorf inte fick ett längre liv (det är visserligen alltid synd) så han hade kunnat utveckla relationen *habitual thought* – språk. Det finns idéer hos Whorf som är såpass intressanta

4 Huruvida det faktum att vi använder de tempus vi gör ger upphov till vår uppfattning om tid tror definitivt inte jag och Whorf skulle nog hävda att det faktum att vi uttrycker tid genom tre tempus leder till att vi har svårt att tänka bortom dem när vi begreppsliggör tid.

och förbisedda att det hade varit intressant att se fortsättningen. Även om man inte accepterar den relativistiska konklusionen har *habitual thought* ett stort värde. Som det är nu har ingen annamat begreppet och det är i stort diffust och vagt. Det vore intressant om man kunde utveckla begreppet i fråga och göra det mer utvecklat än vad det är hos Whorf.

Såvitt jag kan bedöma får man antingen förklara *habitual thought* vidare eller hitta något annat alternativ. Jag önskar att jag hade möjlighet att diskutera *habitual thought* och eventuella alternativ men uppsatsens syfte är inte att utveckla tesen SR i sig, utan använda sig av den som ett grundantagande för formulerande av hypoteser.

2.1.3. Sammanfattning

Whorfs resonemang är till stor del intrikat och utan någon tydlig argumentation. Whorfs stora förtjänst är de intressanta tankar och insikter som finns där om man läser honom med ”rätt” ögon. Vidare kan Whorf peka på vissa områden där språklig påverkan uppkommer (bl a skillnaden i uppfattningen av tid mellan västerländska språk och talare av hopi). Hans tankar är intressanta och har, om man förstår honom rätt, ett vetenskapligt värde. Ovan förmedlar författaren sin tolkning av Whorfs texter.

Skall man vara kritisk mot Whorf har han egentligen inte mycket empirisk evidens för sin uppfattning, bortsett från sina egna intuitioner och sina undersökningar av hopi. SR är därför i princip öppen för tolkning, vilket också skett. Jag vill försöka ta fasta på grunden i Whorfs tes – det språk vi talar kommer att påverka vårt tänkande på g a egenskaper i språket. Till vilken utsträckning är sedan en öppen fråga.

Det finns övriga problem med Whorf. I stort kan man säga att han drar allför häftiga slutsatser. I en passage menar Whorf att den klassiska newtonska världsbilden är en effekt av de västerländska språken. Oavsett om språket döljer en implicit världsbild är Whorfs påstående alltför starkt och troligtvis falskt. Arvet från Whorf är åtminstone en grund att stå på. Bara för att han inte var tydlig och vetenskapligt korrekt alla gånger innebär det inte att tesen måste förkastas. Min uppfattning är att SR i sig inte kan testas. Istället får vi se tesen som ett grundantagande från vilken vi kan generera specificerade och testbara hypoteser, något vi återkommer till i 2.4.4. Vi kan således använda SR för att generera hypoteser inom ett specificerat fält och utgå från prediktioner antagna av SR.

2.2. Kritik mot Språklig relativitet

I detta avsnitt försätter den idéhistoriska exposén. En kort genomgång om varför SR förkastades följs av ett teoretiskt motargument.

2.2.1. Språkrelativismens död

Från 50- och 60-talet undersöktes SR av forskare från olika fält (lingvister, antropologer m fl). Dessa projekt avvek dock till stor del från Whorfs (men även Sapirs och Boas) antaganden. Till stor del var dessa studier av tveksam metodologisk kvalitet (se Lucy, 1992). Ett antal studier utfördes av Lenneberg (1953) vilken bl a testade språkets inverkan på kategoriseringen av färger. Till stor del var han kritisk mot Whorfs relativism (Lenneberg, 1953: 463). Istället för att undersöka effekterna på *habitual thought* eller något motsvarande valde Lenneberg att testa hur våra kognitiva processer påverkades av specifika termer och begrepp. Vidare var Lenneberg etnocentrisk då han utgick från det engelska språkets sätt att uttrycka sig. Dessa studier var inte på något sätt unika. De resultat man fann visade sig ge ett visst stöd för SR, men själva grunden för undersökningarna var tveksamma. Senare forskning hävdade med stark empirisk evidens att färgkategorierna har sin grund i biologiska faktorer (Rosch 1972). Därav framstod SR som empiriskt motbevisad⁵.

Parallellt med denna forskning växte sig universalismen och nativismen stark inom beteendevetenskaperna (ex Chomsky, 1957, 1965). Denna rörelse var såpass stark samtidigt som dess metoder var inriktade på abstrakt och kvasi-matematiskt tänkande⁶ till skillnad från tidigare empiriska fältstudier som präglats av Sapir och Boas forskning. Dessa gjorde antropologiska studier och kopplade sedan sina resultat till språket och skapade därför sin syn på språket till stor del utifrån fältstudier.

I samma period formulerades SR om och blev i sig en testbar hypotes. Man såg på SR som en hypotes som i sig gick att testa. Formuleringen var dock en sammanslagning av idéer från olika tänkare (därav benämningen *Sapir-Whorf hypotesen*). Detta mynnade ut i en extremt stark version (språket bestämmer tanken) av SR samt en extremt svag variant (språk har ett visst inflytande på en talares upplevelse av världen). Båda dessa positioner är utan större värde. Att språket fullständigt bestämmer tanken kan motbevisas i en handvändning. Ty, om så vore fallet skulle inte talare av olika språk någonsin kunna förstå varandra. Den svaga versionen är trivialt sann – utan begrepp som *kvark* eller *gud* kan vi inte till fullo föreställa oss något sådant (jag hoppas ingen misstycker alltför mycket av det senare exemplet).

I ljuset av detta sågs SR som en styggelse i det rådande intellektuella klimatet. Dock fanns inget vetenskapligt tillvägagångssätt i avfärdandet av SR. Naturligvis är inte SR som så utan skuld. Som

5 Debatten om språket påverkar färgkategorierna har blossat upp igen på senare år. Se bl a Roberson & Davidoff, (2000)

6 Jfr formalismen inom den generativa lingvistik

tidigare nämnt är tesen vag och utan utförlig empirisk evidens. Av dessa skäl anser jag att det var av intresse att redogöra för vad SR är och hur tesen kan förstås.

2.2.2. Ett motargument – Kays intra-speaker relativity

Det enda raffinerade motargumentet jag funnit är Paul Kays (1996). Kay menar att sluta sig till språklig relativitet är något av ett tankehopp:

it is a dangerous jump from the observation that two languages provide different ways of talking about a given subject matter to the conclusion that the speakers of those languages think of that subject matter in distinct ways (ibid: 97)

Kay exemplifierar sin poäng med skyltar som signalerar på- och avfarter till motorvägar i Brasilien kontra de i USA. Skillnaden är *entrada X* kontra *X exit*. En sådan observation kan leda en språkrelativist till slutsatsen att de två skilda sätten att uttrycka sig leder till skilda sätt att uppfatta vägnätets struktur – men det är ganska uppenbart att braslianter och amerikaner förstår motorvägar på samma sätt. Här är Kay väl elak mot språkrelativister – jag kan inte tänka mig att någon med förnuftet i behåll skulle hävda att vår uppfattning av motorvägar påverkas av hur man i ett språk väljer att informera trafikanter. Det är ändå viktigt att komma ihåg att vi inte kan sluta oss till relativitet utifrån skilda sätt att uttrycka sig i olika språk (se 2.4.5.)

Kay föreslår istället att whorfianska antaganden endast kan studeras inom ett och samma språk eller kultur. Kay tar som exempel skillnaden mellan *technically* och *strictly speaking*. Om vi accepterar i de följande exemplen att Sacco och Vanzetti blev orättvis dömda⁷ så kommer (3) vara sant men (4) falskt.

- (3) Technically Sacco and Vanzetti were murderers.
- (4) Strictly speaking Sacco and Vanzetti were murderers.

Således har vi olika sanningsvärden för dessa två satser p g a vilka ord som inleder påståendet. Därför menar Kay att vi kan tala om relativism inom ett och samma språk:

linguistic relativity seems to be as much an intra-individual matter as an inter-cultural one (ibid: 101)

Kay hävdar att om vi nu undersöker dessa skillnader inom ett och samma språk så kommer vi inte

⁷ Sacco och Vanzetti dömdes och avrättades för mord och rån 1927 i Massachusetts. Fallet fick mycket stor uppmärksamhet i USA. De dömdes trots alibi och domen har setts som ett uttryck för denna tids rädsla för kommunism och anti-italienska fördomar i USA. Båda hade ett visst samröre med anarkistiska rörelser och hade just italiensk bakgrund. I efterhand har man dock funnit att det verkar som om åtminstone Sacco var skyldig.

finna de effekter på tänkandet som SR innebär. Skilda sätt att förstå eller kategorisera världen uppkommer inte så vi kan på sin höjd tala om en s k *intra-speaker relativity*.

Kay har definitivt en poäng i och med att han lyckas finna ett antal olika fall i det engelska språket där man uttrycker ”samma sak” på skilda vis. Dock missar Kay kanske Whorfs mycket viktiga klargörande: språket påverkar i sin helhet *habitual thought*. De företeelser i språket som påverkar är de som i någon mening bär en uppfattning om världen i stort och finns representerat strukturellt i språket – finns inte en sådan representation kommer inte *habitual thought* påverkas och därigenom är inte språklig påverkan att förvänta.

2.3 Språkrelativismens återuppståndelse

Under de senaste 20 åren har klimatet ändrats, delvis på grund av kritik mot den generativa lingvistikens fokus på syntax och bristande studier av mening och kontext. Samtidigt har omfattande tvärlingvistiska studier utförts vilket gett en insikt i de skillnader som råder mellan språk av olika typer. Därigenom har SR fått en chans att komma tillbaka. De moderna aktörerna har inte tagit SR för givet utan istället försökt konstruera hypoteser med SR som grundantagande. Metodologiskt innebär det att man initialt försöker validera möjligheten att språk påverkar konceptuella kategorier innan man drar slutsatser om effekter på holistisk nivå (jämförbart med *habitual thought*).

Teoretiska landvinningar är främst Lucy (1992, 1996) samt Levinsons (1992) förtjänst. Lucy försöker formulera de metodologiska grundvalar som forskning inom fältet måste vila på samtidigt som han förklarar hur han förstår SR:

We can call this the hypothesis of linguistic relativity, as long as we understand that by the term linguistic we mean the formal structure of semantic and pragmatic categories available for reference and prediction (Lucy, 1996: 41)

Lucy är trogen Whorfs tankar i stort men klargör hur forskning skall bedrivas med SR som grund. Själv lanserar han få egna tankar till tesen, utan ger istället den vetenskapliga klarhet SR saknat. Ett av Lucys ställningstaganden är att språk, tanke och verklighet är oberoende av varandra. Detta anser dock Lucy av metodologiska skäl – separerar vi inte dem åt får vi en luddighet i vår forskning där vi inte vet vart vi skall hänföra våra resultat. Lucy går vidare med detta och menar att vi kan utgå från vilken som helst av dessa tre domäner när vi bedriver forskning med SR som grundantagande.

Bidrag till SR under senare tid har varit extensiva. Det finns helt enkelt inte utrymme att i detalj ge mer än en förståelse för att SR under senare tid utvecklats och är ett seriöst fält för forskning. Vidare upplever jag att det inte finns så stora skillnader mellan Whorf och exempelvis Lucy. Moderna

relativister är mer vetenskapliga i sin argumentation medan de försöker förvalta det whorfianska arvet.

Dessa bidrag till trots finns ett antal aspekter och vetenskapsteoretiska ställningstaganden kring SR som behöver diskuteras.

2.4. Diskussion

Kapitlet avslutar med att göra några teoretiska klargöranden som är viktiga att ha med sig i forskning.

2.4.1 Hur starkt är språkets påverkan?

Det språkrelativistiska tänkandet befinner sig i en balansgång mellan två extrema tolkningar. Antingen är tänkandet totalt betingat av språket, såsom Humboldt (1999: 92) menar. Till och från har SR blivit anklagad för att vara en teori av denna art. Bara genom introspektion kan vi finna att denna position är ohållbar. Det har nog hänt oss alla att vi upplevt språket som otillräcklig kanal för att förmedla en tanke. Om tänkandet vore fullständigt betingat av språket, hur kan vi då tänka något som språket inte kan uttrycka?

Ovanstående argument biter kanske inte på den inbitne skeptikern av trovärdigheten i introspektion. Förhoppningsvis kan Vygotsky (1986) övertyga även denne:

In all these theories the question of the relation between thought and speech loses meaning. If they are one and the same thing, no relation between them can arise. Those who identify thought with speech simply close the door on the problem. (Vygotsky, 1986: s 2-3)

Visserligen riktar inte Vygotsky sitt argument mot Humboldt utan mot vad han kallar ”reflexologer” (läs: behaviorister). Jag tycker ändå att Vygotsky visar att alla typer av reduktioner av tänkandet till blott språk kommer att missa frågan man ämnar undersöka. Själva problemet är ju hur relationen mellan språk och tanke yttrar sig. Säger man att språk och tanke är inseparabla har man inte löst någonting.

Den andra extremen menar att språket i någon mening influerar tänkandet. Detta är inte SR såsom jag vill förstå den. Att språket influerar tänkandet i denna mening upplever jag vara ett totalt harmlöst påstående utan den tyngd SR bör ha. För att vara teoretiskt fruktbar måste SR ligga någonstans mellan dessa två extremer. Uppsatsens studie kommer utgå från att om det föreligger språklig påverkan, så ligger det någonstans mittemellan.

En angränsade fråga är när språket påverkar tanken. Är effekten bestående, som ex Whorf menar eller är påverkan bara just under akten att tala, något som Slobin (1996) förespråkar (se 4.1). Detta är något jag hoppas kunna besvara m h a min egen studie, se 5.3..

2.4.2. *Språket som den kausala faktorn*

En fråga av vetenskapsteoretiskt intresse är hur vi kan sluta oss till att språket påverkar tanken. Även om vi kan fastslå en korrelation är frågan öppen vad gäller kausalitetens riktning. Finner vi skillnader mellan talare av olika språk måste vi på något sätt kunna gå från detta till att just språket påverkar tanken, eller att en sådan effekt inte föreligger. Talar vi om SR på det sätt jag och många med mig vill förstå den ingår till någon grad en språklig determinism⁸. Ser man SR på detta sätt kommer man oundvikligen hamna i ett vetenskapligt problem: hur vet man att de språkliga och icke-språkliga fenomenen man kopplar samman är ordnade på så sätt att språket påverkar det icke-språkliga? Pederson (1995: 34) skriver:

[...] do the linguistic parameters help set the nonlinguistic cognitive operations, is the reverse the case, or are both structured by some over-arching general cognitive architecture?

Hur man skall lösa detta är inte helt lätt. Studerar vi språkliga skillnader och finner även skillnader i tänkandet är det alltid möjligt att språket bara är ett uttryck för språkoberoende skillnader i tänkandet. I sådana fall är inte språket den kausala faktorn och vi har inte påvisat någon språkrelativistisk effekt. Kan vi dock finna ett fält där vi kan anta att de konceptuella kategorierna i stort är desamma för alla människor samtidigt som vi finner språkliga skillnader i uttrycken för dessa har vi goda skäl att studera dessa med utgångspunkt i SR.

2.4.3. *Språk, kultur och tanke*

SR kan anses vara underordnad en kulturell relativitet i den meningen att skillnader mellan språk blott är en effekt av skillnader mellan kulturer. Boas (1966) och många antropologer och språkvetare med honom förespråkar en relativism av denna karaktär. På senare tid har Everetts (2005) studier av språket pirahã varit mycket omdebatterat. Pirahã är ett språk som kan sägas vara otroligt basalt och ,ursäkta uttrycket, primitivt i många avseenden; det finns inga räkneord, tempus, kvantifierare m m. Everett menar att man hos talare av pirahã kan finna en brist på förståelse för $e \times x$ tal. Den förklaring Everett ger är att denna språkliga och begreppsliga frånvaro är en effekt av den kultur talare av pirahã lever i.

Jag tror att SR i en teoretisk mening är oberoende av kultur. Den direkt kausala faktorn som påverkar tänkandet är språket, inte kulturen. Naturligtvis kan vi ge en förklaring rotad i kulturen till språkliga fenomen. Dock tror jag att dessa förklaringar är färgad av bakgrundskunskap och antaganden hos den som gör iakttagelsen. Metodologiskt är jag övertygad om att vi med bättre resultat och mer

⁸ I detta sammanhang skall inte determinism förstås som kausal i den rigida mening det oftast används i. Det är olyckligt av detta skäl att använda sig av begreppet determinism. I brist på bättre ord och makt över språket får jag använda mig av rådande språkbruk.

vetenskapliga metoder kan studera språkets koppling till tanken framför kulturens koppling till densamma. I en kommentar till Everetts forskning påpekar Levinson (2005) just dessa typer av brister hos Everett. Levinson menar att Everett lutar sig på tveksamma hypoteser och påståenden om egenheter i pirahã som inte på något sätt är unika för just det språket. Levinson menar att kulturen kan utöva ett inflytande på tanken, men den är indirekt och går ofta genom språket. Vill vi finna en direkt och observerbar påverkan på tanken får vi studera språket, inte kulturen.

2.4.4. Ett vetenskapsteoretiskt försvar av Språklig Relativitet

Syftet med kapitlet har varit att ge en teoretisk grund för min studie. Hur ska vi behandla SR för att använda oss av den i vetenskapliga studier? Vi måste se SR som ett grundantagande för forskning. Utgår vi ifrån att skillnader mellan språk påverkar vårt tänkande kan vi testa det i olika experimentsituationer. Försöker vi finna relativistiska effekter utan att ha en hypotes om hur det kan gestalta kommer vi aldrig komma någonvart. Många experiment (bl a tidigare nämnda Lenneberg) har försökt testa de whorfianska antaganden i sig utan att grunda de i teori eller hypotes om hur relativitet gestaltar sig. Vetenskapliga framsteg sker inte utan en god teoretisk grund där man är medveten om vad man skall testa

Jag vill mena att ser vi SR som en modell från vilken vi kan skapa hypoteser av mer specifik karaktär kommer vi ha användning för den. Jag tror att man till stor del insett det under senare år och därigenom framkommer intressanta vetenskapliga resultat.

2.4.5 Cirkularitet

För att vi ska kunna tala om språklig relativitet kan vi inte bara dokumentera skillnader i språkligt beteende. Att språk väljer att uttrycka "samma sak" på olika sätt är uppenbart. Från skillnader i språk kan vi inte sluta oss till skillnader på kognitiv nivå – ty det vore cirkulärt. En poäng gjord av Whorf själv:

Our problem is to discern how different languages segregate different essentials out of the same situation... to compare ways in which different languages differently 'segment' the same situation of experience, it is desirable to analyze or 'segment' the experience first in a way independent of any language or linguistic stock, a way which will be same for all observers. (Whorf, 1956: 162)

Kan vi fastslå skillnader mellan språk i hur man kodar ett fenomen samtidigt som vi kan finna troliga kognitiva kategorier för samma fenomen har vi något testbart utifrån grundantagandet SR. Ett fruktbart område för forskning inom SR är rörelse – ett fält där cirkularitet kan undvikas.

Kapitel 3. Rörelsehändelser och rörelsesituationer

Detta kapitel vill förklara fältet för min studie och varför det är intressant för SR. Kapitlet tjänar som en bakgrund till den utförda studien i kraft av att introducera terminologi samt dess relevans för SR. Initialt är det viktigt att man definierar vad som skall undersökas – i detta fall rörelse – oberoende av ett specifikt språk för att undvika cirkularitet (se 2.4.4).

Därvidlag kommer kapitlet diskutera de konceptuella och erfarenhetsbaserade aspekterna av rörelse såväl som de semantiska. Vad som skiljer rörelse från andra basala ”naturliga klasser” såsom färg och form är att rörelse inte begreppsliggörs som en egenskap hos en agent eller händelse – istället upplever vi rörelse som i sig meningsfullt oavsett vem eller vad som rör sig.

Det finns två vägar man kan gå för att nå en förståelse för rörelse – antingen en semantisk eller en erfarenhetsbaserad (fenomenologisk) metod. Den semantiska metoden definierar i allmänna termer de generella komponenter som finns representerade i uttryck för rörelse (se ex Talmy, 1991, 2000). Den erfarenhetsbaserade metoden försöker finna vad i upplevelsen som gör något till en rörelse (Durst-Andersen, 1992). Just Talmys analys av rörelse i termer av vad han kallar rörelsehändelser (*motion events*) används ofta i språkvetenskapliga experiment liknande mitt.

Båda har sina fördelar och det är naturligtvis viktigt att språkoberoende definiera rörelse, vilket antingen kan göras semantiskt, utifrån verkligheten eller erfarenheten (som Lucy menar, se 2.3.). Ur det perspektivet är de lika bra men jag är kritiskt mot Talmy semantisk-kognitiva analys. I 3.1. kommer en diskussion kring vad Talmy kallar rörelsehändelser föras. Jag kommer att argumentera för att vi inte använder oss av termen rörelsehändelser utan talar om rörelsesituationer istället. I 3.2 diskuteras rörelsesituationers konceptuella element medan 3.3. illustrerar hur dessa komponenter uttrycks i olika språk för att ge relevansen av rörelsesituationer för SR i 3.4.

3.1. Vad är 'rörelsehändelser'?

Rörelsehändelse är en något märklig term. I sin enklaste form refererar en rörelsehändelse till en situation som implicerar förflyttning i rummet. Inom rörelsesemantik har man infört termen för att tala om rörelser som en typ av situation innefattande rörelse. Talmy skriver:

A motion event... is a situation containing motion or the continuation of stationary location (Talmy, 2000: 162)

Talmy menar således att även frånvaron av rörelse är en rörelsehändelse – vilket är kontra-intuitivt. Ur ett analytiskt perspektiv faller alla bitar på plats men är det verkligen så vi förstår rörelse? Man får inte

glömma bort att en primär kvalitet hos rörelse är att vara en domän för erfarenheten – frånvaron av rörelse kan inte sägas ingå i den domänen. Det är just rörelsehändelser man talar om vid ex studier som testar språkets påverkan på vår kategorisering av rörelse. På grund av svårigheten att definiera rörelse i allmänhet och därigenom även rörelsehändelser ämnar jag ge en diskussion som föreslår termen *rörelsesituation* istället. Situation är en term som används ofta inom semantik och forskning på rörelsesemantik har inte relaterats i någon större utsträckning till situation (och situationstyper). Att använda sig av rörelsesituationer istället passar bättre för min studies material då det är tveksamt om ett antal av de kan kallas rörelsehändelser. Dessutom är det enklare att klassa olika rörelser som olika typer av rörelsesituationer än rörelsehändelser

3.1.1. Debatten kring rörelsehändelser

Inom kognitiv lingvistik har rörelse varit ett ämne där mycket litteratur skrivits. När man diskuterar rörelse vill man gärna försöka fånga de olika aspektuella skillnaderna mellan olika typer av rörelse. Pourcel (2005: 126) ger en definition av rörelse vilken lyder *the displacement of an agent or entity through space*. Denna definition är vag och otydlig. Det är öppet för tolkning vad som konstituerar enbart en rörelse, vad är ett rörelseskede och vad kan sägas vara en rörelsehändelse? Pourcels sätt att förstå rörelse är symptomatisk för debatten. Många tar sin uppfattning av rörelse från Talmy, däribland Pourcel till stor del. Låt oss se om Talmy kan hjälpa oss.

Talmy (1991) skiljer mellan *translational motion* och *self-contained motion*, illustrerat i nedanstående exempel:

(5) Hamlet går ut ur slottet in på kyrkogården.

(6) Romeo simmar i bassängen

I *translational motion* ändras agentens läge gentemot en referensram medan detta inte sker vid *self-contained motion*. Det är dock fortfarande en öppen fråga huruvida båda dessa ska klassas som rörelsehändelser eller ej. På grund av tvetydigheter och svårigheter i stort att distingera rörelse sker sammanblandningar och missförstånd så att vad man kan kalla även skeden (*activities*) ibland behandlas som en rörelsehändelse (Pourcel, 2005). Detta leder till att nedanstående exempel skulle behandlas som en rörelsehändelse.

(7) snön faller

Att överhuvudtaget kalla det för en händelse är märkligt, men förstår man rörelsehändelser som Pourcel verkar göra blir detta konsekvensen. Jag anser att problemen med Talmys indelning och hur

den tolkats gör att vi får försöka finna andra vägar att förstå rörelse. Problematiken med hur man förstått rörelsehändelser är helt enkelt att det är svårt att veta vad en rörelsehändelse är. Därför har termen rörelsehändelse tolkats alldeles för vitt. Som många andra begrepp som är tänkta att täcka in många olika aspekter får man ett svagt begrepp.

3.1.2. Från rörelsehändelse till rörelsesituation

Diskussionen kring rörelsehändelser har inte relaterats till mer generella erfarenhetsbaserade begrepp inom semantik såsom situationer, processer, tillstånd m m (Durst-Andersen, 1992). Jag tror det är av intresse att använda sig av ett sådant perspektiv för förståelsen av rörelse.

Till att börja med måste vi införa ett fåtal distinktioner för att ringa in rörelse. En rörelse kan sägas vara en typ av situation. En situation uttrycks oftast med ett verb och kan raffinerats genom ett antal distinktioner. Dels kan situationen vara dynamisk eller statisk (ex uttryckta av *gilla* kontra *springa*). Just situationsbegreppet är det mest viktiga. För rörelse gäller att en situation uttrycks i vilken en rörelse sker. Därefter är det en öppen fråga huruvida rörelsen är blott ett skede (*x springer*) eller en avgränsad rörelse (*x promenerar från huset till skolan*).

Själva poängen med den förda diskussionen är att vi överger termen rörelsehändelse. Istället använder vi oss av rörelsesituationer (*motion situations*) som paraplybegrepp för rörelse. Genom att använda den mer allmänna semantiska terminologin undviker vi problemen som uppstår med rörelsehändelse som begrepp. Talar vi om rörelsesituationer istället kan det enkelt relateras till situationstyper som det används inom semantik.

En rörelsesituation kan sägas vara *själv-orsakad* (*self-caused*) eller *annan-orsakad* (*other-caused*). De enda som är av intresse är de själv-orsakade rörelsesituationerna för min studie. En sådan rörelsesituation kan dock vara 'avgränsad' (*bounded*) eller ej. Avgränsad innebär att händelsen har en tydlig början och ett slut samt att vi behandlar den som en helhet i sig. Skulle jag använt mig av rörelsehändelse som begrepp hade jag troligtvis bara täckt in dessa. Vi kan kalla dessa för *händelser*, underordnade rörelsesituationer.

Vidare kan en rörelsesituation vara *gränskorsande* (*boundary-crossing*, Slobin, 1997). Med gränskorsande menar jag att rörelsen just korsar en uppsatt gräns eller referenspunkt. Uttryck för gränskorsning är 'gå in i' (än bättre är engelskans *enter* eller *depart*). Min studie använder tre typer av rörelsesituationer. Dessa kan exemplifiera olika typer av själv-orsakade rörelsesituationer:

(8) Ofelia promenerar ut ur köket in i matsalen.	(avgränsad, gränskorsande)
(9) Puck springer från stenen till trädet.	(avgränsad)
(10) Iago går upp för kullen.	(varken eller)

(8) uttrycker en avgränsad och gränskorsande rörelsesituation, (9) en avgränsad men icke-gränskorsande rörelsesituation, medan (10) uttrycker varken eller. Det finns så att säga inga markörer som signalerar att rörelsen är avgränsad i samma mening som (8) eller att någon uppsatt gräns skulle ha korsats. Genom att använda begreppet rörelsesituation framför rörelsehändelser slipper jag de kopplingar samt konnotationer som finns till just rörelsehändelser samtidigt som jag kan ge en definition av de rörelser jag laborerar med. En enkel matris kan illustrera hur olika rörelsesituationer antar olika värden i enlighet med de två distinktionerna:

Rörelsesituationer:	Bounded	Boundary-crossing
(8):	[+]	[+]
(9):	[+]	[-]
(10):	[-]	[-]

Fördelen med denna indelning är att man kan behandla upp / ner – rörelser inom samma begrepp som avgränsade rörelser. Huruvida sådana icke-avgränsade rörelser kan kallas rörelsehändelser är tveksamt. Däremot faller de väl in i hur jag ringar in de typer av rörelse som är av intresse.

Skall man dela in dessa vidare kan man behandla (8) och (9) som uttryck för händelser (*events*) medan (10) kan sägas uttrycka ett skede. Det kan framstå som utbyte av term för dess egen skull men utför vi studier utan klara, tydliga termer kommer våra slutsatser färgas till det negativa. Jag tror att om vi talar om rörelsesituation framför rörelsehändelse kommer vi nå bättre resultat.

3.2. Rörelsesituationers konceptuella dimension

Talmy (1985, 1991, 2001) har utarbetat en inflytelserik terminologi för analys av rörelse. Även om jag kritiserat honom tidigare upplever jag att de komponenter han menar ingår i en rörelse är en god beskrivningsmodell. Enligt Talmy (1985: 60-1) har en rörelsehändelse fem grundläggande komponenter:

- (i) 'FIGURE', det som genomgår rörelsen
- (ii) 'GROUND', spatial referensram
- (iii) 'PATH', rörelsens väg.
- (iv) 'MANNER', rörelsesätt⁹
- (v) 'MOTION', förekomsten av rörelse eller lokalisering.

⁹ N b för att vi ska tala om 'MANNER' måste en särskild rörelse uttryckas och inte bara rörelse i allmänhet. Således uttrycker inte 'förflytta' eller 'rör sig' 'MANNER' utan blott rörelse ('MOTION') medan 'rulla' och 'hoppa' är exempel på 'MANNER'.

Från och med nu kommer denna terminologi användas för att referera till dessa komponenter. Terminologin kan illustreras med följande exempel:

(11)	Othello	åker	från	Venedig	till	Cypern
	FIGURE	MANNER	PATH	GROUND	PATH	GROUND
		MOTION				

I en rörelsesituation ingår ofta dessa komponenter. Som vi kommer se i 3.3. är vissa av de optionella i olika språk, men vi kan beskriva en själv-orsakad rörelsesituation med dessa.

3.2.1 PATH och DIRECTION

Jag tror att alla komponenters innebörd är förhållandevis uppenbar utom en – PATH som måste förklaras ytterligare. Jag upplever att man till och från missuppfattar exakt hur det skall förstås. Exempel (12) och (13) kan belysa vad jag vill åt:

(12) Rosencrantz går uppåt

(13) Guildenstern går från matsalen till sovrummet

Man kan uppleva att båda har PATH kodade men jag vill mena att så inte är fallet. (12) uttrycker inte PATH men däremot riktning (utifrån en geocentrisk referensram). Däremot innehåller (13) en PATH-variabel. Vi kan se att det finns en stor skillnad mellan dessa – det är öppet för tolkning i (12) om rörelsen är avgränsad eller ej medan i (13) uttrycks även rörelsens slut.

Gör vi en skillnad mellan skede och händelse *inom* rörelsesituationer som gjordes ovan kan vi göra skillnad mellan PATH och DIRECTION. Uttrycker man bara 'upp', 'höger till vänster', 'västerut' etc är inte rörelsen avgränsad – det är en öppen fråga huruvida rörelsen fortsätter ad infinitum vilket inte är fallet om man använder sig av objekt som referenspunkter såsom 'från huset till stenen'. Därigenom gör jag en skillnad mellan PATH och DIRECTION. Vi kan visa händelser och skeden i samma matris som tidigare:

Rörelsesituationer:	Bounded	Boundary-crossing
Händelse:	[+]	[+/-]
Skede:	[-]	[-]

Vi ser att det är avgränsningen som gör något till en händelse eller ej. Således kommer en avgränsad

rörelsesituation ha PATH kodad medan en ej avgränsad kommer att koda DIRECTION

3.3. Skillnader mellan språk

Talmy (1991) gör en distinktion mellan V-språk ('verb-framed') och S-språk (satellite-framed). Distinktionen grundar sig i hur språk väljer att mappa PATH och MANNER. Antingen är det förlagt till verbet (V-språk) eller så uttrycks det m h a ett satellitelement. (S-språk). Detta visas i exempel 1 resp 2.

Talmys terminologi är egensinnig och kan kräva sin förklaring. En satellit är i engelska eller svenska en verbpartikel men kan i andra språk vara t e x ett affix. Talmy själv definierar satellit på följande sätt:

Present in many if not all languages, satellites are certain immediate constituents of a verb root other than inflections, auxiliaries, or normal arguments. They relate to the verb root as periphery (or modifiers) to a head. (Talmy, 1991: 102)

It is a grammatical category of any constituent other than a noun-phrase or prepositional-phrase complement that it is in a sister relation to the verb root (Talmy, 2000: 102)

Satelliter är således skilda från prepositioner i indo-europeiska språk överlag. Skillnaden ligger i att en preposition är en konstituent oberoende av verbet, vilket en satellit inte är. Notera dock att en satellit ofta följs av en preposition. I engelskan finns ett antal [satellit + preposition] former som smält samman till en, *ex into, onto*.

Viktigt att notera är att mönstren inte bara är omvända, så att de två språktyperna använder olika grammatiska kategorier för att mappa PATH resp MANNER. Istället ska man förstå Talmy som att subjekt, verb komplex och eventuellt dess direkta objekt är de enda obligatoriska konstituenterna i de båda språken. Det följer att i engelskan är FIGURE, PATH, MANNER och GROUND typiskt obligatoriska. I franskan är dock inte uttrycket av MANNER obligatorisk.

En tydlig semantisk skillnad mellan s- och v-språk ligger i detaljrikedomen för MANNER. S-språk har ett rikt lexikon för att uttrycka små skillnader mellan olika typer av MANNER, *ex gå, vandra, marschera, promenera, flanera, strosa*, m m. V-språk däremot har mer grova indelningar för rörelseverb. Ett sätt för v-språk att ”kompensera” är genom att använda sig av mer kontextuella beskrivningar såsom miljö, egenskaper hos agenten etc. Detta får till följd att v-språk förmedlar en mer statisk bild av rörelsehändelser än s-språk (Pourcel, 2005: 166)

Vad som kan sägas om Talmys distinktion är att den passar mycket bra för ett fåtal språk, speciellt engelska och spanska. Därifrån sker kanske en alltför häftig typologisk generalisering. Alla språk passar inte riktigt in så precis i de två kategorierna. För ett antal språk stämmer det inte alls att skilja mellan s- och v-språk (såsom språk med seriella verb ex thai, se Zlatev och David, 2003). Som en utgångspunkt är Talmys indelning bra, men man ska behandla den med viss försiktighet. För denna studies kan vi gott använda oss av Talmys lite grova syn i och med att svenskan passar väl in i kategorien s-språk, t o m bättre än engelskan¹⁰, vilket brukar vara det typiska exemplet på ett s-språk.

3.4. Rörelsesituationer och SR

Rörelsesituationer blir intressant för SR i och med att språk skiljer sig åt grammatiskt i hur de uttrycker rörelsesituationer samtidigt som vi kan nå en konceptuell definition av rörelsesituationer. Då har vi fastslagit vissa begreppsliga och kognitiva kategorier samtidigt som språk uttrycker dem på skilda sätt med olika obligatoriska komponenter. Här börjar vi skönja relevansen av rörelsesituationer för SR. Om ett visst språk obligatoriskt mappar en viss begreppslig kategori men inte en annan har vi något substantiellt att undersöka, de kategorier som är av intresse är naturligtvis MANNER, PATH och DIRECTION, då de skiljer sig mellan s-språk och v-språk. Den relativistiska frågan kan sammanfattas på följande vis:

The relativistic question addressed in motion research is thus whether the selective lexicalisation of MANNER entails differential levels of cognitive salience of that variable across verb- and satellite-framed language speakers, resulting in overall divergent conceptualization of motion events. (Pourcel, 2005: 126)

¹⁰I engelska finns ju verb som inte uttrycker MANNER, ex *enter* eller *depart*. I svenskan är det ovanligare med den typen av verb.

Kapitel 4. Tidigare forskning på området

De senaste åren har många studier utförts inom spatial semantik i allmänhet och inom representationen av "rörelsehändelser" i synnerhet. Ett antal av dessa studier redovisar stöd för en relativistisk effekt, andra inte. Detta delkapitel ger en överblick av några av dessa studier. De studier som behandlas är framför allt de som, liksom min, använder sig av s k triader. Dessa studier använder ett kort filmklipp (dynamisk triad) eller en stillbild (statisk triad) där försökspersoner sedan får bedöma vilken av ett antal alternativ bäst liknar denna (s k *similarity judgement task*). Ibland använder man sig av minnestester för att undersöka språklig påverkan på just minnet. I detta kapitel kommer jag gå igenom vilka resultat några mer inflytelserika experiment funnit. Kapitlet avslutas med en diskussion om vad man kan ta med sig från tidigare studier samt på vilket sätt min studie skiljer sig från dessa och varför dessa skillnader kan vara av vikt för studier inom SR.

4.1 Thinking for speaking

Den mest kända studien utfördes av Slobin (1996, 2003). Han föreslår en svagare version av SR baserad på sin forskning, om man jämför med Whorf eller Lucy. Slobins idé är att den språkliga påverkan som finns är 'on-line', d v s i akten att tala påverkas tanken. Redan Slobins ambition är i samklang med de slutsatser han drar i det att han ämnar finna det dynamiska förhållande som finns mellan språk och tanke. Han anser dock att som vi använder dessa två begrepp är de statiska, därigenom föreslår Slobin de mer dynamiska begreppen *thinking* och *speaking*' (Slobin, 1996: 71). Slobins förslag är ur ett relativistiskt paradig i princip harmlös. Att språket när vi talar har en inverkan på tänkandet just i det ögonblicket är ett såpass svagt antagande att en anti-relativist som Pinker tar det för givet:

one's language does determine how one must conceptualize reality when one has to talk about it (Pinker, 1989: 360)

Den stora skillnaden mellan Slobins förslag och exempelvis Whorf eller Lucy är beständigheten i språkets inflytande. För en mera "klassisk" relativist är språkets påverkan genomgripande och alltid närvarande, medan Slobins förslag menar att språkets påverkan är momentant, vilket knappt kan kallas relativitet i den traditionella meningen.

4.1.1. Resultat och utvärdering

Slobin valde att testa sin hypotes i en komparativ studie mellan engelsktalande och spansktalande. Materialet bestod av 24 teckningar i en sekvens från bilderboken 'Frog, where are you?' (Mayer 1969). I dessa teckningar finns rörelsesituationer av olika karaktär avbildade. Man fann att talare av v-språk uttrycker PATH mer konsistent än MANNER, medan s-språk uttrycker båda kategorier. Generellt verkar Slobins studie konfirmera hypotesen om *thinking for speaking* redan för barn av 3 års ålder.

Thinking for speaking verkar vid första anblicken utgöra ett bidrag till SR. Det finns dock problem, bortsett från de teoretiska. Framst är det oklart hur språk (eller 'speaking') påverkar vår kognition och upplevelse av världen (eller 'thinking'). Slobins forskning kan inte skilja ut vad som är språkligt och vad som är kognitivt och därigenom är det svårt att dra några relativistiska slutsatser. Detta är studiens stora brist ur ett relativistiskt perspektiv – Slobin dokumenterar bara språkligt beteende. Resultatet är att vi kommer att se skillnader mellan språk men inga skillnader i tänkandet kommer att framgå.

Slobins bidrag till forskningen består främst i tillvägagångssättet. Han betonar vikten av att dokumentera människors sätt att tala i en naturlig miljö. Det korpus vi får är det ”vanliga” sättet att tala. Har vi tillgång till det har vi en bas för spekulationer om människors ”vanliga” sätt att tänka. Till Slobins fördel är det dock förhållandevis säkert att i vi kan finna (åtminstone) en koppling prima facie mellan språkliga uttryck och vad vi riktar vår uppmärksamhet mot. Detta är lite väl svagt, men att påvisa ett faktum har även det sitt värde.

4.2. Papafragou, Massey & Gleitman (2002)

Papafragou et al utförde en studie på engelsk- (s-språk) och grekisktalande (v-språk) personer¹¹. De använde sig av statiska triader (bilder). Deras hypoteser var:

- (i) Engelsk- och grekisktalande uttrycker PATH och MANNER på olika sätt när de beskriver en rörelse.
- (ii) Minne och kategorisering kommer att variera mellan talare av de två språken.

Vi ser att (ii) följer på (i) givet SR. Papafragou et al lyckas ge en utifrån SR mycket god motivering till varför detta beteende är att förvänta. I s-språk uttrycks MANNER systematiskt konsistent i och med att det i princip alltid uttrycks i huvud verbet, medan PATH kan uttryckas på ett flertal, men ej systematiskt konsistent sätt (v v för v-språk). En sådan utgångspunkt kan direkt kopplas till Whorf. Det är ju de språkspecifika grammatiska strukturerna som ger upphov till en relativistisk effekt. När man analyserade sitt resultat fann man skillnader i uttryckssätt mellan de två grupperna, i enlighet

¹¹ Bohnemeyer et al (i tryck) ställer sig tveksamma till att grekiska skulle vara ett v-språk

med första hypotesen. Man kunde dock inte finna något som tecken på den relativistiska förutsägelsen – resultaten var i princip identiska när det kom till kategorisering av rörelsesituationerna i fråga.

4.3. Gennari, Sloman, Malt & Fitch (2002)

Studien utfördes på talare av engelska resp spanska. Hypotesen var att semantiska elementa framhävda i obligatoriska konstituenten även upplevs som mer framträdande på en kognitiv nivå.. Den relativistiska förutsägelsen var således att spansktalande finner 'PATH' som mer framträdande medan engelsktalande finner 'PATH' och 'MANNER' lika framträdande, då båda obligatoriskt uttrycks i engelskan. Materialet bestod av dynamiska rörelsesituationer i tre dimensioner och man använde sig av två grupper – skillnaden mellan de två bestod i tidpunkten för beskrivning. Den ena gruppen fick beskriva en filmsnutt och sedan bedöma vilken av två alternativ som bäst överensstämde medan den andra gruppen fick beskriva post-val.

Studien fann att man använde sitt modersmåls typologi för att beskriva rörelsehändelser, i enlighet med Talmys modell. Således använde de spansktalandes val av 'MANNER' betydligt mindre frekvent förekommande än den engelsktalande gruppen. Det viktigaste var att man fann även en korrelation mellan språk och val när man beskrev rörelsen innan man fattade sitt val men inte om man beskrev post-val.

4.4. Event Triads

Samma verktyg som används för denna uppsats studie har tidigare använts¹². Bl a av upphovsmännen (Bohnmeyer et al, 2001,) men även av andra forskare (bl a Zlatev & David, i tryck). Triaderna består av en tomat, företrädesvis röd vilken rör sig med olika MANNER och PATH (och DIRECTION) genom triaderna. Dessa triader kan delas in i tre typer i parallellt med ex 8-10:

- **horisontell rörelse** [avgränsad, gränskorsande]: ut ur – in i
(*ex tomaten rullar ut ur ett hus in i en grotta.*)
- **horisontell rörelse** [avgränsad]: från – till
(*ex tomaten rullar från en sten till ett träd.*)
- **vertikal rörelse** [ingetdera]: upp / ned
(*ex tomaten rullar upp för en backe.*)

Försökspersonernas uppgift är att bedöma vilken av två simultant visade alternativ bäst

¹² Ibland kallas *Event Triads* nedlåtande för *Tomato Man* och forskning med verktyget för *Tomato Research*, se Pourcel (2005), s 147

överensstämmer med en tidigare visad triad, detta upprepas sedan för 50 typtriader varav 12 är relevanta och resten är utfyllnad. Sedan får man se triaderna igen och beskriva vad man såg. I de flesta studier med detta stimuli har man funnit en språkospecifik benägenhet att välja MANNER framför PATH

4.4.1. Bohnemeyer, Eisenbeiss & Narasimhan (i tryck)

Studien utfördes på talare av 17 olika språk. Metoden liknade min fast med betydligt större omfång. Studiens resultat är att det beror på vilka språk man väljer att undersöka. Alla språk passar inte in exakt i Talmys typologi, utan språk kan vara mer eller mindre s-språk eller v-språk (vissa språk faller t o m utanför, se 3.3 och Zlatev & David, 2005). Beroende på vilka man väljer att jämföra är det plausibelt att man når olika resultat. Exempelvis kommer man finna stöd för en whorfiansk tes om man väljer att jämföra polska och yukatek. Väljer man å andra sidan tyska och spanska kommer man nå det motsatta resultatet, d v s vi kan inte skönja några skillnader på kategoriseringen av rörelsehändelser utifrån modersmål.

En enda tendens kan man dock yttra sig om: PATH väljs betydligt oftare, oavsett språk, för rörelsesituationer uppför-nedför framför horisontella rörelsehändelser. En anledning författarna spekulerar i är att man bara har en referens – den ramp som agenten rör sig upp för istället för två vid horisontella rörelser. Därför är det enklare för en försöksperson att fastställa DIRECTION vid en sådan rörelse framför de horisontella rörelse i vilka det alltid finns två referenspunkter. En annan förklaring skulle kunna ha att göra med den föreslagna skillnaden mellan händelse och skede som diskuterat i 3.1.2, d v s de vertikala rörelsesituationerna är mer av karaktären skede än händelse och därigenom blir DIRECTION mer framträdande än i en händelse.

Deras förslag är att en mer raffinerad typologi och metodologi utarbetas. Som det ser ut idag vill de inte dra några slutsatser utifrån rörelsesituationer och eventuella relativistiska effekter.

4.4.2 Zlatev & David (2003)

Denna studie påminde till stor del om Bohnemeyer et al (i tryck). En skillnad var dock att man, bortsett från ett s-språk (svenska) och ett v-språk (franska) använde sig av thaitalande informanter. Thai har av Zlatev & David (2003) visats falla utanför Talmys indelning i s-språk och v-språk. Hypotesen var att med avseende på 'PATH' och 'MANNER' kan man finna en skillnad i icke-språklig kognition p g a hur dessa språk uttrycker rörelse.

Deras resultat visade generellt på en benägenhet att välja MANNER framför PATH. För thai var dock MANNER i en överväldigande majoritet av valen, oavsett typ av rörelsesituation (d v s från-till eller

upp / ned). Vid de vertikala rörelsesituationerna neutraliserades för franskan dock benägenheten att välja MANNER, och PATH blev lika framträdande. Detta gav upphov till en statistiskt signifikant skillnad mellan franska och thai för alla triader.

Vidare skedde en analys av de franska informanternas beskrivningar av rörelsesituationerna utifrån den skillnad man fann mellan vertikala och horisontella rörelsesituationer. Vid denna analys fann man att för vertikala rörelsesituationer uttrycktes PATH och MANNER oftare i samma sats medan enbart MANNER uttrycktes vid de horisontella.

4.5 Pourcel (2005)

I sin avhandling utförde Pourcel två studier – den första påvisar inget stöd för SR, vilket den andra gör. I sin första studie använde sig Pourcel av ett antal filmsnuttar av enkla rörelsehändelser i färg. Den studien bestod av två grupper där den ena utförde en kategorisering baserad på likhet utan språklig interaktion. Den andra gruppen fick språkligt beskriva innan man gjorde sitt val. Pourcel utförde sin studie på talare av franska resp engelska.

Denna studie gav som sagt inget stöd för SR. Pourcels egna förklaring är att stimuli kontrasterade vanliga typer av MANNER, *d v s gå* kontra *springa* istället för mer finkorniga kontraster i MANNER, *ex gå* kontra *flanera*. I och med att skillnaderna var så framträdande är det omöjligt att inte fästa sin uppmärksamhet på skillnaden i MANNER, oavsett språk.

Pourcels andra studie visade dock upp en relativistisk effekt på minnet. Försökspersonerna fick se en kort bit ur en film av Charlie Chaplin (*City Lights*) som de skulle återberätta ett dygn senare följt av att de skulle besvara några frågor om sekvensen. Den utvalda sekvensen visade upp olika typer av rörelsehändelser av mer raffinerad natur. Pourcel fann här stöd för en relativistisk hypotes. Fransktalande försökspersoner använde sig mer av 'PATH' i sina återberättelser samtidigt som de hade svårare att komma ihåg 'MANNER', och vice versa för de engelsktalande. Pourcels studie påvisar att det finns en relativistisk effekt på minnet

4.6. Sammanfattning och diskussion

Syftet med detta kapitel var att ge en bakgrund till studier med liknande syfte som min. Som avslutning vill jag finna vad man kan ta med sig från dessa undersökningar samt på vilket sätt min studie skiljer sig.

Som nämnt tidigare (4.1.1.) ligger styrkan hos Slobin att man försöker få försökspersoner att tala naturligt så att man kan dokumentera hur vi människor faktiskt talar – detta är något man måste ta med sig från Slobin. Jag tror vidare att Bohnemeyer et al (i tryck) och Zlatev & David (2003) har en poäng i

att man skall ta den typologiska indelningen i s-och v-språk med viss försiktighet. Ett viktigt metodologiskt ställningstagande är att använda dynamiska triader framför statiska då det trots allt är rörelse av någon karaktär som skall undersökas för språklig påverkan.

Jag vill dock ta tillfället i akt att framhäva min egen studie. Jag upplever att jag har några möjligheter andra inte haft. Dels kan jag studera beständigheten i den språkliga effekten, vilket aldrig tidigare gjorts med *Event Triads*. Dessutom kan jag undersöka språklig påverkan på individnivå. Detta ska förstås som att jag har undersökt hur väl varje beskrivning av en rörelsesituation korrelerar med det val försökspersonen träffar. I de undersökningar jag diskuterat har man valt att fokusera på grupp beteende och eventuellt individ för individ. Man har dock bortsett från att studera den mest atomära och fundamentala aspekten vi kan komma åt: hur väl varje språklig beskrivning korrelerar med dess träffade val.

Kapitel 5. Metodologi

5.1. Material

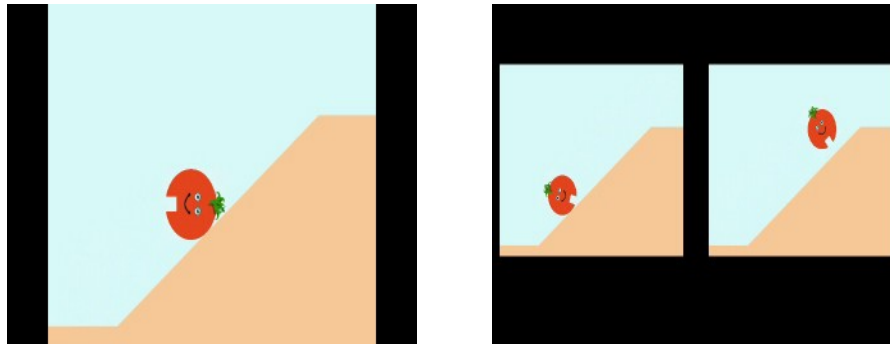
Studien bestod av 20 varianter av triader varav 12 av dessa ingår i studien och de övriga är utfyllnad. Triaderna är utvalda ur *Event Triads* (Bohnenmeyer et al, 2001, se 4.4). Som nämndes används 50 triader, då med 38 triader som utfyllnad. Jag valde att dra ned antalet triader eftersom alla är så pass lika varandra. Konsekvensen som följer är att försökspersonerna tröttnar på det hela om man inte drar ned på antalet, särskilt när de ska beskrivas. Därför menar jag att 20 är ett bättre antal triader. Fördelen är att man får ett antal som utfyllnad som gör att försökspersonerna inte genomskådar experimentet samtidigt som de inte blir uttråkade. De triader som används som utfyllnad skiljer sig på olika sätt från de ”riktiga” - vissa har för studien variation i irrelevanta elementa, andra är annan-orsakade rörelsesituationer.

I triaderna ses en tomat röra sig på olika sätt. I och med att tomater är någotsånär sfäriska begränsas MANNER till att rulla, snurra, glida samt att hoppa. Tomaten rör sig i två dimensioner, därigenom är PATH begränsad till tre varianter: 'uppför-nedför' (egentligen DIRECTION) samt två horisontella rörelser som antingen är 'från-till' eller 'ut ur-in i'. Bakgrunden är ytterst sparsmakad bortsett från detaljer som signalerar PATH (i.e. gränser; ex en ramp, en sten eller ett hus). För varje informant varierar elementen PATH och MANNER i de 12 triader som ingår i studien. All stimuli är av icke-språklig karaktär för att inte påverka resultatet.

De 12 delas in i tre grupper efter typ av rörelsesituation såsom visat i 4.4.:

- **horisontell rörelse** [avgränsad, gränskorsande]: ut ur – in i
(ex *tomaten rullar ut ur ett hus in i en grotta.*)
- **horisontell rörelse** [avgränsad] : från – till
(ex *tomaten rullar från en sten till ett träd.*)
- **vertikal rörelse** [ingetdera]: upp / ned
(ex *tomaten rullar upp för en backe.*)

Varje triad är indelad i två segment. Försökspersonen får först se en rörelsesituation, som sedan följs av två liknande placerade bredvid varandra i vilka 'PATH' ändras i en och 'MANNER' i den andra, såsom Figur 1 visar:

Figur 1. Bildrutor från en i studien ingående triad. Rullar upp i bild 1 (höger). Bild 2 består av två simultant visade rörelser – rullar ner i en och studsar upp i den andra.

Som vi ser i bild 2 varierar DIRECTION i ett alternativ och MANNER i det andra. Försökpersonerna får välja vilken av de två som är mest lik bild 1, d v s upplever informanten MANNER eller PATH som mer lik? Som tidigare nämnt (4.4.) är det är värt att notera att vid tidigare studier med detta verktyg har man funnit en benägenhet hos försökspersoner att välja 'MANNER', oavsett modersmålets typologiska klassificering.

Uppspelningen sker med hjälp av en bärbar dator. Försökspersonernas beskrivningar spelas in på med hjälp av ljudredigerings programmen *Cubase SX* och *MHWaveedit* och transkriberas senare med *CLAN* (MacWhinney, 2000). För uppspelningen används under GPLv2 (*Gnu Public Licence 2*, se www.fsf.org samt www.gnu.org) släppta *MPlayer* till vilka ett fåtal hemmaskrivna program tillkommit för att kunna genomföra studien på önskvärd sätt. Resultaten analyserades sedermera med *SPSS v 13.0*.

5.2. Procedur

Försökspersonerna delades upp i två grupper om 12 i varje, passande nog namngivna Grupp I och Grupp II. Grupp I får se hela triaden (d v s bild 1 och 2) och sedan peka ut vilken av de två alternativen som är mest lik. Denna procedur upprepades sedan för de 20 triaderna. Sedan visades filmernas första hälft igen i omvänd ordning och försökspersonen fick beskriva i en mikrofon vad denne såg. Skälet till detta var att undersöka om kognitivt beteende överensstämmer med språkliga mönster utan att man använder språkliga beskrivningar. D v s sker en språklig påverkan även när vi inte är i akten att tala?

För Grupp II stannade uppspelningen efter bild 1 och försökspersonen fick beskriva rörelsesituationen. Efter att försökspersonen beskrivit vad denne sett tryckte denne ner vilken tangent som helst på tangentbordet och bild 2 spelades upp. Försökspersonen fick därefter välja vilken av de två alternativen som bäst överensstämde med bild 1.

Anledningen att den andra gruppen fick beskriva vad de sett före alternativen är att försöka finna stöd för att språket påverkar vår kategorisering i akten att tala (i e precis som Slobin, 2003 föreslår). I kontrast till Grupp I kan vi då se om språket påverkar i större utsträckning i akten att tala. Genom att

variera tidpunkten för språklig beskrivning kan man därigenom dra vissa slutsatser om beständigheten i den språkliga påverkan. Studien testade detta antagande genom att undersöka skillnader och likheter mellan de båda grupperna.

Studien hade enbart svensktalande försökspersoner och kan därför inte bedriva komparativa studier mellan språk. Det går naturligtvis att jämföra mina resultat med andra studier utförda med *Event Triads*, vilket jag också kommer göra. Jag kommer dock att rikta in mig på en annan fråga som jag hoppas komma åt genom studiens upplägg. Denna gäller beständigheten i den språkliga påverkan. Kan vi finna samma beteende hos Grupp I som hos Grupp II i det att beskrivningar och val korrelerar har vi stöd för en starkare version av språkrelativismen. Finner vi inte den överensstämmelsen är fortfarande *thinking for speaking* (Slobin, 1996, se 4.1) ett möjligt alternativ.

5.3. Hypoteser

Studiens hypoteser utgår från att vi kan skönja språklig påverkan på kategoriseringen av rörelsesituationer. Studien kan förhoppningsvis ge svar på hur en sådan påverkan kan te sig. Är den primärt on-line (jfr Slobin) eller är den så pass stark att språket påverkar även när vi inte är i akten att tala? Vi kan särskilja tre hypoteser – varav den första (*H1*), uttalar en generell prediktion, de två andra yttrar sig om grupp beteende (*H2*) resp individbeteende (*H3*).

(H1) En tydlig benägenhet att välja 'MANNER' framför 'PATH' framträder oavsett tidpunkt för verbalisering. Eftersom svenskan uttrycker 'MANNER' i huvud verbet kommer både Grupp I och II rikta vår uppmärksamhet mot 'MANNER' i större grad än 'PATH'.

(H2) En benägenhet att välja 'MANNER' framträder tydligare hos personer i Grupp II. På att Grupp II verbaliserar innan sitt val bör språket i starkare grad rikta uppmärksamheten mot 'MANNER' för svensktalande. Då 'MANNER' kodas mer systematiskt i svenskan borde detta rikta uppmärksamheten hos försökspersonerna på just typen av rörelse framför 'PATH' som kan uttryckas på ett flera olika sätt. Ett sådant resultat skulle ge stöd åt en svagare och mindre beständig påverkan.

(H3) En korrelation mellan varje träffat val och dess korresponderade beskrivning kommer att framträdande, särskilt för Grupp II. Oavsett vilka resultat jag når på gruppnivå antar jag att det finns ett korrelat mellan varje enskild beskrivning och dess korresponderande val. Denna hypotes yttrar sig inte om något specifikt beteende beträffande vilka val som fattas utifrån språktypologi. Istället menar jag att för varje beskrivning och varje val finns en relation på att språket är en faktor i vårt tänkande. Således kommer man kunna finna ett korrelat mellan varje val och

dess tillhörande beskrivning. Då Grupp II verbaliserar innan sina val kommer denna korrelation vara starkare hos Grupp II. Undersökningen av detta möjliggörs genom den analys som förklaras i 5.4. Denna hypotes är inte i en strikt mening språkrelativistisk, man kan däremot koppla det till Kays intra-språkliga relativitet (se 2.2.)

5.4. Analys av de språkliga beskrivningarna

Alla beskrivningar delades in i ett tre komponenter, uttryck för MANNER, PATH och DIRECTION. Dessa indelningar gjordes för att finna ett antal substantiella såväl som kvantitativa kategorier i beskrivningarna att jämföra mellan försökspersoner såväl som triad för triad. Huvud verbet uttryckte allt som oftast 'MANNER' och delades in i fyra typer:

- (a) Glida
- (b) Snurra
- (c) Hoppa
- (d) Rulla
- (e) Rörelse

Uttryckte försökspersonen rörelse i mer allmänna termer ses inte detta som MANNER utan blott som ett uttryck för rörelse i allmänhet och hamnade därför i kategori (e). Exempel är *förflytta sig, röra sig* etc. Varje uttryck för specifik rörelse placeras in i en av dessa fem kategorier.

Vidare gjordes distinktionen mellan PATH och vad jag valt att kalla DIRECTION (3.2.1). Jag skiljer i beskrivningarna mellan ”från stenen till grottan” (PATH) och ”från vänster till höger” (DIRECTION). Jag upplever, som tidigare nämnt, att höger-vänster inte uttrycker PATH, även om vi i svenskan kan använda samma ord för att signalera PATH och DIRECTION (i e från-till).

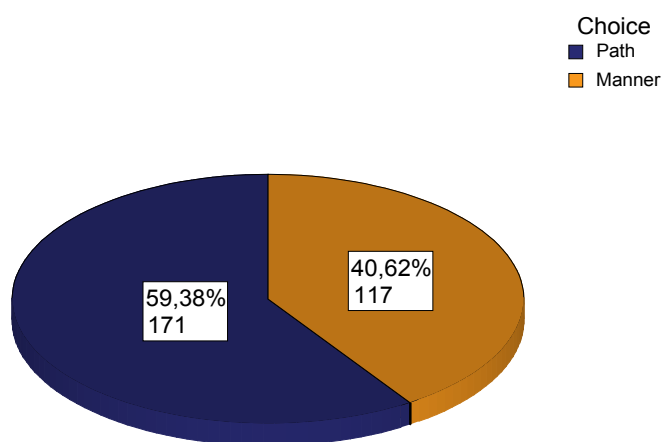
Med hjälp av dessa komponenter har jag sedan jämfört hur de språkliga beskrivningarna korrelerar mot valen, triad för triad. Vidare har jag även analyserat grupp beteendet för att se i vad mån valen skiljer sig mellan grupperna och om vi kan skönja skillnader i de språkliga beskrivningarna mellan dem.

6 Resultat

Detta kapitel redovisar studiens resultat i korthet. Jag kommer att redovisa resultaten utifrån mina tre hypoteser lanserade i 5.3 och huruvida resultaten falsifierade eller konfirmerade mina hypoteser. Jag kommer inte i någon större utsträckning diskutera resultaten – detta kommer att ske i kapitel 7.

6.1. Hypotes 1

Om språket påverkar kategoriseringen av rörelsesituationer kommer en benägenhet att välja 'MANNER' framträda, oavsett grupp, p g a att svenska språket kodar vanligtvis MANNER i huvud verbet. Figur 2 visar hur de totalt 288 valen föll i antal samt procentuellt.

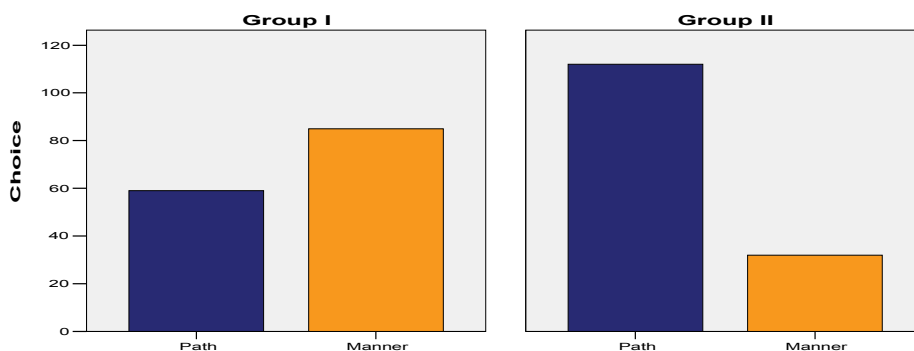
Figur 2. Valen för alla informanter, i procent samt absoluta tal.

Av alla val var i det närmaste 60 % 'PATH' medan lite drygt 40 % var 'MANNER'. Resultaten falsifierar eller åtminstone diskonfirerar *H1*. Intressant är att det går emot vad tidigare studier med *Event Triads* visat: en språkoberoende benägenhet att välja 'MANNER'. Att detta är fallet kan bero på Grupp II.

6.2 Hypotes 2

Benägenheten att välja 'MANNER' kommer att framträda tydligare i Grupp II än i Grupp I p g a att i akten att tala blir den språkliga påverkan större som visat av bl a Slobin (1996). Effekten av den

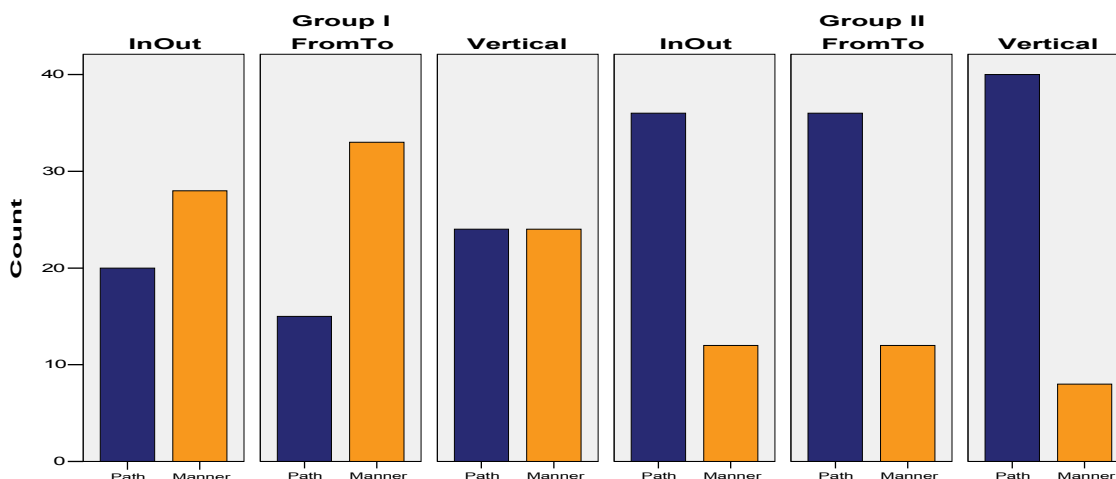
språkliga påverkan bör vara större om vi verbaliserar precis innan vi ser alternativen och väljer. Då svenska återigen är ett s-språk kommer vi språkets påverkan rikta vår uppmärksamhet mot MANNER framför PATH. Figur 3 visar hur valen föll hos de båda grupperna räknat i antal (144 är det maximala antalet för varje alternativ och grupp).

Figur 3. Fördelningen av val för de två grupperna

Även dessa resultat talar emot hypotesen i fråga. Vi ser dock något mycket intressant: Grupp I väljer oftare 'MANNER' medan Grupp II uppvisar i princip motsatt beteende i än mer pregnant utsträckning. Hypotesen är falsifierad – men misströsta ej! Dessa resultat är väl värda att intressera sig vidare för. Kom ihåg att när tidigare studier utförts med *Event Triads* har man inte haft en grupp som beskrivit situationer innan bild 2 visades. Grupp I påvisar en benägenhet i samklang med både tidigare studier och svenskan som s-språk. Tydligt händer dock något när man beskriver pre-val. Vad detta talar för (eller emot) kommer att diskuteras i kapitel 7. För nu kan jag bara konstatera att jag återigen hade fel.

Vi kan även visa hur valen föll inom de tre olika typerna av triader vilket Figur 4 visar.

Figur 4. Valen för båda grupperna utifrån de tre olika typer av triader.

Vi ser att för Grupp I är valen för från-till respektive ut-in (avgränsade) rörelsesituationer oftast MANNER medan vid de vertikala (icke-avgränsade) neutraliseras detta. Här ser vi en skillnad

gentemot det generella grupp beteendet – är rörelsesituationen inte avgränsad väljs 'PATH' lika ofta som MANNER. Detta är i samklang med vad Zlatev & David fann för sina fransktalande informanter – PATH/MANNER kontrasten jämnades ut och PATH/DIRECTION blev lika framträdande

Ser vi till Grupp II:s resultat är dessa i linje med det generella grupp beteendet. Det enda vi kan säga är att i relation till det allmänna grupp beteendet verkar DIRECTION väljas något oftare vid vertikala rörelsesituationer än PATH för de två avgränsade rörelsesituationerna, men skillnaden är ej signifikant.

6.3. Hypotes 3

Oavsett förväntat beteende utifrån språktypologi kommer det för varje triad finnas en korrelation mellan beskrivning och träffat val. Kodar en beskrivning 'MANNER' utförligt men inte 'PATH' kan vi förvänta oss att 'MANNER' kommer att väljas. Detta kan förstås på två olika sätt:

- (i) Om en informant använde ett visst typ av element i sitt uttryck så är det mer sannolikt att denne valde i enlighet med uttryckta element (d v s beskriver man med fokus på 'MANNER' så är det mer sannolikt att 'MANNER' väljs).
- (ii) Om man träffade ett visst val, hur ser dess korresponderande beskrivning ut? Väljs 'MANNER' så är det sannolikt att beskrivningen (åtminstone) innehöll uttryck för MANNER framför andra elementa.

Således kan relationen val-beskrivning undersökas antingen utifrån hur beskrivningen eller utifrån valet. Jag kommer redovisa resultat för både (i) och (ii) i de kommande underkapitlen.

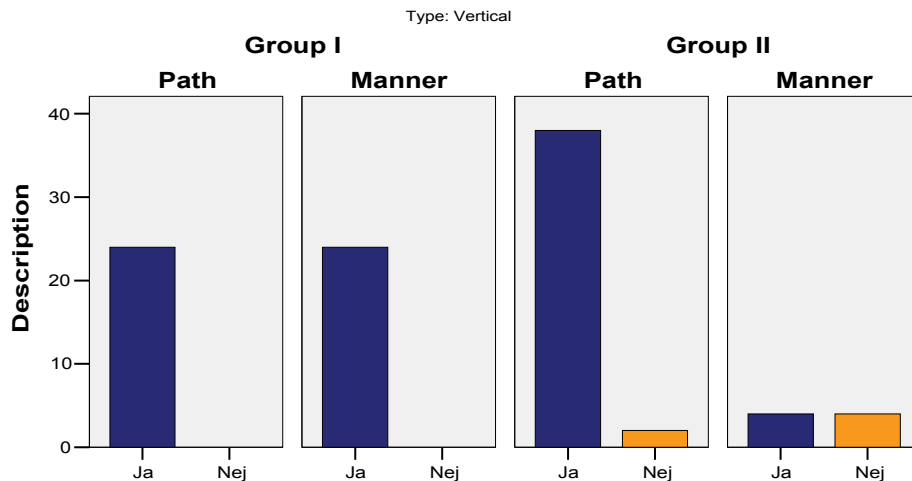
6.3.1. Hypotes 3 (i)

Låt oss börja med att redogöra resultat för (i). När alla val för alla informanter i Grupp I och II jämfördes med varje korresponderande beskrivning fanns ingen korrelation mellan något element i beskrivningar och val. Vid närmare eftertanke är det kanske inte så konstigt – en skillnad gjordes mellan 'DIRECTION' och 'PATH' så att vid de icke-avgränsade rörelsesituationerna kom inte 'PATH' att koda särskilt ofta. För att sammanblandning mellan val och element i beskrivningen inte sker skriver jag såhär:

Val	Skrivs
PATH	PATH
MANNER	MANNER

Beskrivning	Skrivs
MANNER	'rörelsesätt'
PATH	'väg'
DIRECTION	'riktning'

Vid en korrelation för varje av de tre typerna av rörelsesituation utifrån beskrivning trädde det fram ett fåtal signifikanta korrelationer. Korrelation mellan 'riktning' och PATH/DIRECTION var signifikant för Grupp II. Figur 5 visar detta.

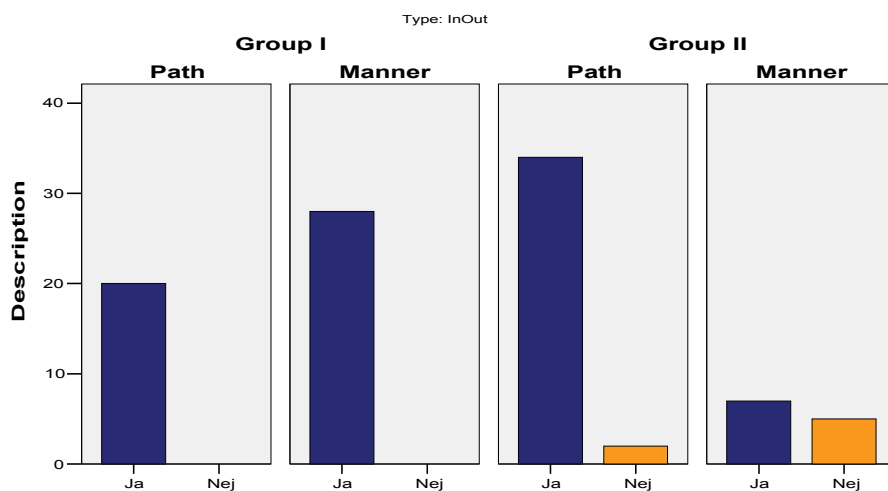
Figur 5. Val för varje grupp om 'riktning' ingick i beskrivningen för varken avgränsade eller gränskorsande rörelsesituationer.

Skillnaden för informanter i Grupp II är statistisk signifikant (ju mer Phi-värdet avviker från 0, desto mer signifikant). Även om det är få informanter som valt MANNER har vi en korrelation mellan val och 'riktning' för de icke-avgränsade rörelsesituationerna. Tabell 2 visar den statistiska analysen.

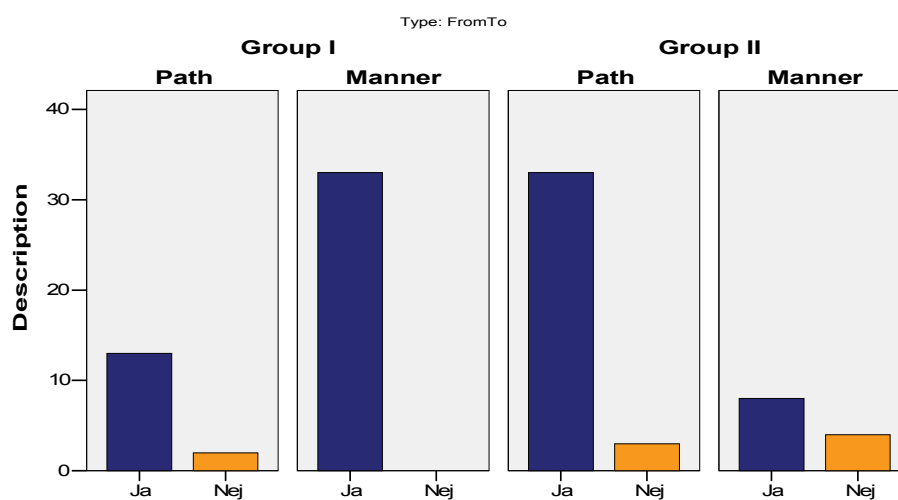
Tabell 1. Statistisk analys av resultat presenterade i Figur 5.

	Value	Approx. Sig.
Phi	,507	,000
Cramer's V	,507	,000
N of Valid Cases	48	

Nästa steg blir att korrelera uttryck för 'väg' i beskrivningar för de avgränsade med de träffade valen för dessa. Figur 6 och 7 visar resultaten för rörelsesituationer av typerna 'ut ur – in i' samt 'från – till'.

Figur 6. Val för varje grupp om 'väg' ingick i beskrivningen för avgränsade, gränskorsande rörelsesituationer

Figur 7. Val för varje grupp om 'väg' ingick i beskrivningen för avgränsade, icke-gränskorsande.

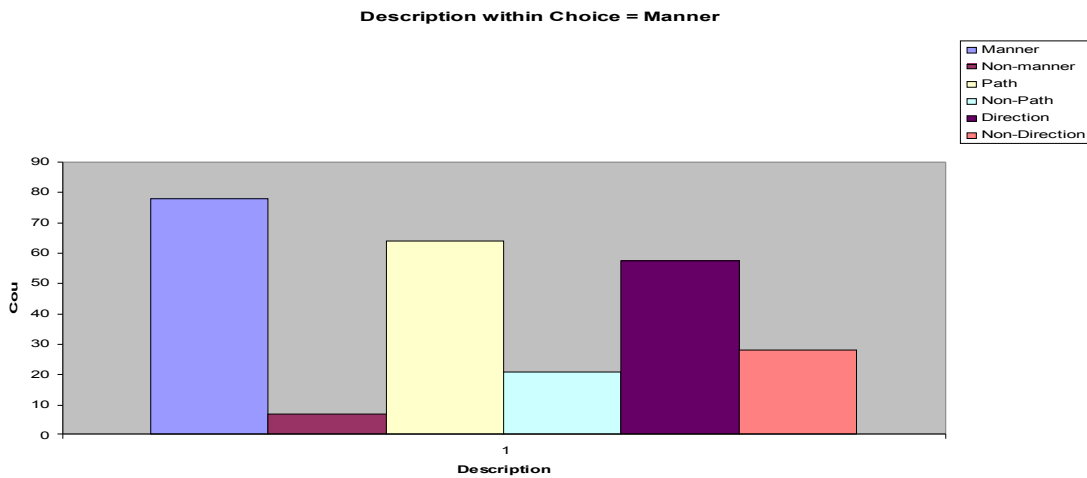
Vid rörelsesituationer av typen 'från – till' har vi inte har en signifikant korrelation, medan vid 'ut ur – in i' kan vi finna en svag korrelation (för Grupp II)

Tabell 2. Statistisk analys av resultat presenterade i Figur 6.

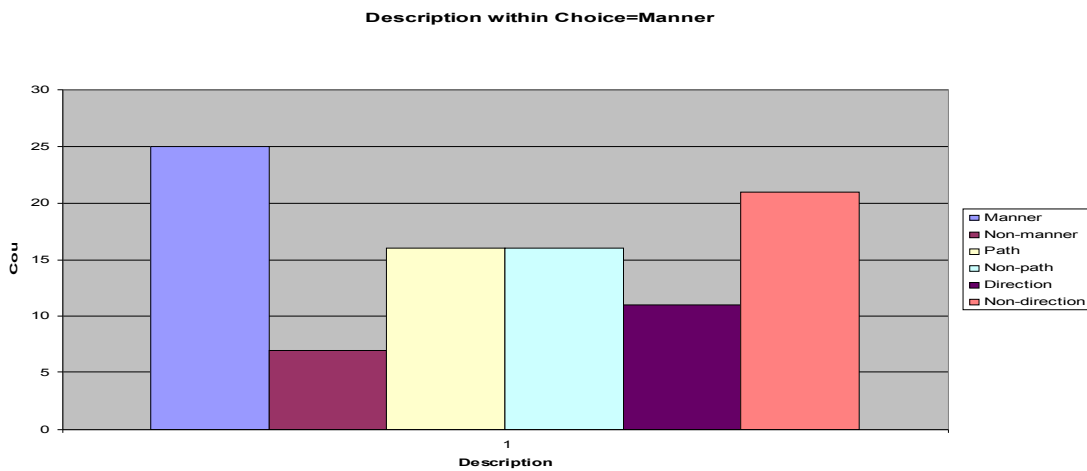
	Value	Approx. Sig.
Phi	,443	,002
Cramer's V	,443	,002
N of Valid Cases	48	

6.3.2. Hypotes 3 (ii)

Förstår vi istället hypotesen som att för varje val kan vi finna en relation till dess korresponderande beskrivning – d v s (i) och (ii) är varandras spegelbilder. Det förväntade resultatet är att för MANNER-val kommer 'rörelsesätt' vara mer frekvent förekommande i beskrivningarna än 'väg' och 'riktning'. Detta kommer dessutom vara än mer framträdande i Grupp II. Låt oss ge oss i kast med att se hur resultaten föll sig. Figur 9 visar för valet MANNER i vilken utsträckning 'typ av rörelse', 'väg' och 'riktning' fanns med resp inte fanns med i beskrivningen. Denna figur gäller Grupp I och för 85 val var MANNER medan Figur 10 visar samma resultat för 32 MANNER-val för Grupp II..

Figur 9. Hur många av MANNER -val för Grupp I som innehöll resp inte innehöll de tre typer av element i beskrivningarna.

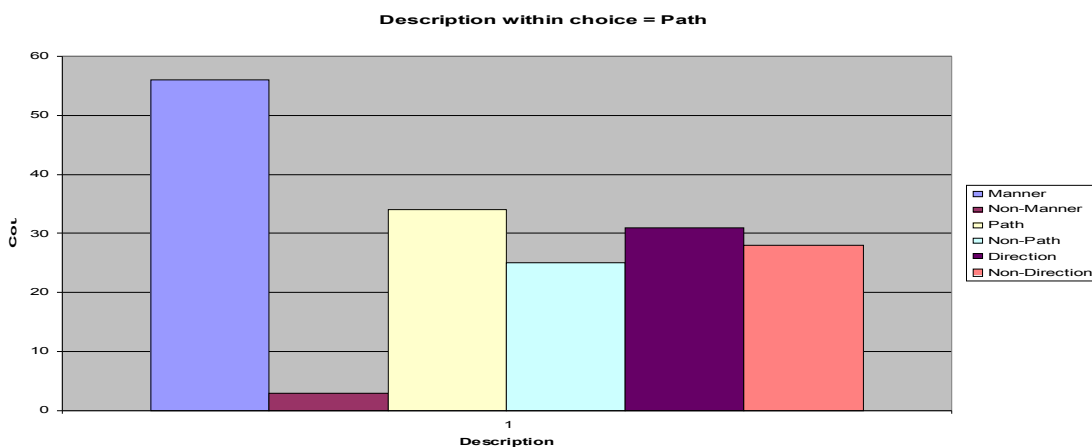

Figur 10. Hur många av MANNER-valen för Grupp II som innehöll resp inte innehöll de tre typer av element i beskrivningarna.

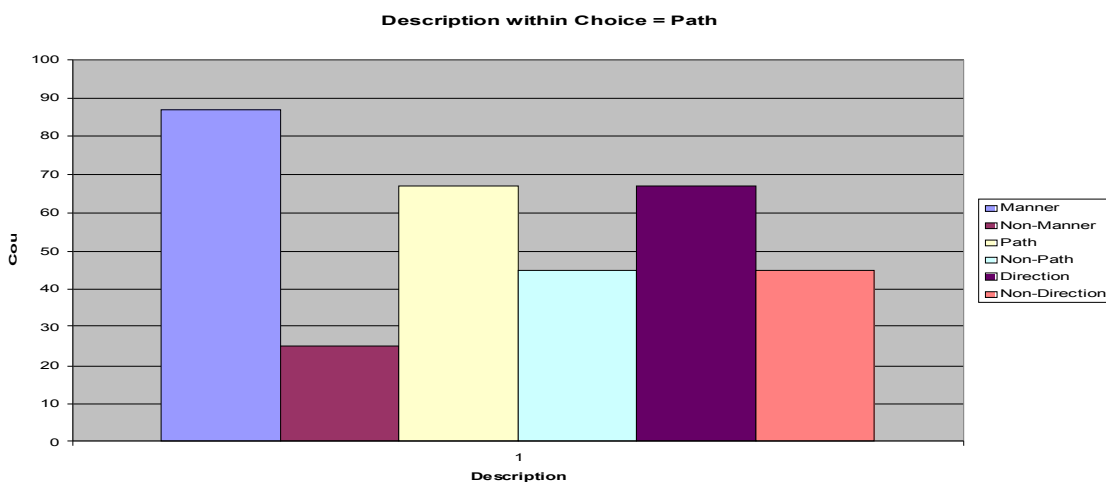
Skillnaderna mellan grupperna är oväntad – för informanter i Grupp II gäller att om man väljer MANNER är man inte så benägen att uttrycka 'rörelsesätt' som i Grupp I. Däremot är man i Grupp II

mindre benägen att koda 'väg' eller 'riktning' än vad man är i Grupp I. Därigenom framkommer en starkare tendens hos Grupp II att utelämna vad som ej är i enlighet med det träffade valet, i detta fall MANNER medan Grupp I oftare tar med alla typer av element i sina beskrivningar.

Vi kan se hur beteendet föll om man valde PATH istället – Figur 11 resp 12 visar detta för 59 och 112 PATH-val:

Figur 11. Hur många av PATH-valen för Grupp I som innehöll resp inte innehöll de tre typer av element i beskrivningarna.

Figur 12. Hur många av PATH-valen för Grupp II som innehöll resp inte innehöll de tre typer av element i beskrivningarna.

Grupp I kan sägas nästan alltid uttrycka rörelsesätt – oavsett val och uttrycker antingen PATH eller DIRECTION, ofta både och. Väljer man PATH kan man för Grupp II se en tydligare tendens att inte uttrycka 'rörelsesätt' samt oftare koda antingen 'riktning' eller 'väg' i sina beskrivningar. Detta är något som går hand i hand med hypotesens prediktioner. Precis som vid valet MANNER är man mer benägen att utelämna det som inte är i enlighet med valet.

Grupp II har dock ett annat beteende – väljer man PATH uttrycker man mycket oftare (relativt)

'väg' eller 'riktning' än om man valt MANNER. Har man i Grupp II dock valt MANNER är man dock inte så benägen att uttrycka MANNER som man förväntat. Vad vi kan säga är att om vid utgångspunkt i valen kan man se en ganska tydlig relation mellan val och beskrivning – återigen enbart för Grupp II. Man uttrycker 'väg' resp 'riktning' relativt sett oftare om man valt PATH än om man valt MANNER. Notera dock att man uttrycker MANNER mer sällan överlag än vad Grupp I gör.

6.4. Sammanfattning

Låt oss sammanfatta resultaten. Hypotes 1 fann vi inget stöd för – runt 60 % av alla val var PATH vilket går rakt emot hypotesen. Hypotes 2 är till hälften falsifierad. Grupp I konfirmerade hypotesen medan Grupp II nästan alltid valde PATH. Förutsägelsen var att Grupp II skulle påvisa en starkare benägenhet att välja MANNER än Grupp I.

Att så inte var fallet är mycket intressant och för oss osökt in på Hypotes 3 vilken undersökte relationen mellan val och beskrivning på två olika sätt. Dels varje beskrivnings relation till valet, (i) dels hur valet man träffade kan relateras till hur man valde att beskriva, (ii).

För (i) fann vi en statistisk signifikans om vi jämförde vissa elementa i beskrivningar med vissa typer av rörelsesituationer. Dessa var för Grupp II var 'riktning' vid valet PATH/DIRECTION för vertikala, icke-avgränsade rörelsesituationer relaterade till varandra. Dessutom fanns en svag korrelation mellan 'väg' och 'PATH' vid avgränsade, gränskorsande rörelsesituationer.

För (ii) fanns en koppling i Grupp II i beskrivningarna utifrån det träffade valet. Om man valde PATH/DIRECTION var man mer benägen att beskriva 'väg' och 'beskrivning' än om man valt MANNER. Däremot fanns ingen skillnad (relativt sett) för Grupp II i antalet uttryck för MANNER, oavsett val.

Mellan grupperna kan man skönja en svag tendens att beskriva mer i enlighet med valet PATH i Grupp II än i Grupp I, ett mönster som dock inte finns representerat för valet MANNER. De resultat som främst var av intresse:

- (I) Icke-avgränsade rörelsesituationer kategoriseras annorlunda än de avgränsade – i Grupp I utjämnas diskrepansen mellan PATH och MANNER.
- (II) Grupp II uppvisar en stark benägenhet att välja PATH, i kontrast mot Grupp I.
- (III) Det fanns en viss korrelation mellan varje individuell språklig beskrivning och dess korresponderade val.

7 Diskussion

Så var det dags för diskussionen. Jag kommer att utgå från de resultat som var redovisades ovan i 6.4.. Jag ämnar ge förklaringar till varför dessa resultat föll som de gjorde och vad de kan tänkas bero på. Kapitlet avslutas med att ge resultaten en teoretisk förankring.

7.1. Tolkningar och förklaringar

Till att börja med kan jag konstatera att inget stöd för SR gick att finna i resultaten. De hypoteser som direkt utgick ifrån en whorfiansk språklig påverkan finns det inget som tyder på. Det finns vissa relationer mellan beskrivningar och val (hypotes 3). Jag kommer primärt att diskutera de resultat som främst var av intresse:

(I) I de båda grupperna kategoriserades icke-avgränsade rörelsesituationer oftare (i relation till det generella grupp beteendet) som PATH/DIRECTION. Det är empiriskt stöd för vad jag av i 3.1.2. och 3.2.1 av begreppsliga skäl argumenterade för. Vi skall använda oss av termen rörelsesituation framför rörelsehändelse och att vi skiljer mellan PATH och DIRECTION (och uttryck för dem). Utifrån resultaten tycker jag mig finna ett stöd för åtskillnaden. Som figur 4 visar föll inte valen i Grupp I för icke-avgränsade rörelsesituationer in i det generella grupp beteendet.. För dessa utjämnades MANNER-dominansen – PATH och MANNER blev lika framträdande. Att så är fallet tyder på att något skiljer ut dessa rörelsesituationer.

Den starkaste korrelationen mellan beskrivning och val (figur 5) var vid just de icke-avgränsade. Jag tycker att dessa signifikanta resultat på empirisk basis stöder den av begreppsliga skäl införda distinktionen mellan PATH och DIRECTION. Resultaten ger helt klart ett stöd för att vi upplever icke-avgränsade rörelsesituationer annorlunda. Det är, utifrån resultaten rimligt att tala om DIRECTION framför PATH när vi inte har någon tydlig avgränsning i rörelsesituationen.

(II) För Grupp II fanns en överväldigande benägenhet att välja PATH, medan Grupp I oftare valde MANNER, om än inte i jämförelsevis samma utsträckning (se figur 3). Vad som får grupperna till så skilda beteenden är intressant. Vi har inte något SR – inte ens *thinking for speaking*. Svenskan uttrycker MANNER mer strukturellt konsistent än PATH. Om SR, så bör inte en sådan benägenhet att välja PATH uppkomma. Även om Grupp I har övervikt för MANNER är det vansinnigt att se det som ett stöd för SR då samma beteende inte återfanns i Grupp II. Att språket skulle påverka oss när vi *inte* är akten att tala och *inte* påverka oss i akten att tala låter inte riktigt klokt.

Vi får därmed börja söka andra förklaringar. Grupp II har en mer kognitivt krävande uppgift än

Grupp I; de måste beskriva och välja efter varandra. Man kan tänka sig att när man utsätts för en kognitivt mer krävande uppgift blir vi mer analyserande i vårt tänkande, ett sådant tänkande använder sig troligtvis av språket.

Gör vi en språklig analys är det inte orimligt att anta i ett sådant fall att PATH träder fram som mer relevant för en rörelsesituation än MANNER. PATH är inte direkt perceptuell utan baseras på en analys som mycket väl skulle kunna gå genom språket. Om jag får använda mig av min intuition igen borde själva syftet med en rörelse vara att komma någon annanstans än där man är (så länge man inte rör sig som ett offer för naturlagarna). Använder vi ett sådant tänkande kommer PATH bli mer framträdande. MANNER är direkt perceptuell medan för att uppmärksamma PATH krävs mer av en analys av vad som skett.

(III) En viss korrelation mellan individuell beskrivning och val gick att finna (Figur 5 och 6 samt Tabell 1 och 2). Behandlar vi alla beskrivningar mot alla val fanns inga relationer av statistisk signifikans. Börjar man dock laborera med olika aspekter av beskrivningar mot olika typer av triader börjar mönster framgå, alla för Grupp II.

Det är således bara i akten att tala som vi kan finna korrelation. Den ser dock inte ut som den skulle göra om vi hade att göra med SR att göra. Det finns inga korrelationer mellan MANNER och 'rörelsesätt'. Det är återigen Grupp II och det är PATH och vid 'väg'/riktning' som signifikans uppvisas. Jag tror att det har att göra med att Grupp II utsätts för en mer komplex uppgift och ur en analys – i språkliga termer – framstår PATH som mer framträdande. Dessutom är det inte orimligt att man tar till den analysen – informanterna är ju i akten att tala hur som helst. Det ligger helt enkelt nära till hands att ta till sig en konceptuell analys av rörelse framför en perceptuell.

Vid analys av beskrivningar med utgångspunkt i valen framträder benägenheten att uttrycka 'väg' och 'riktning' oftare om man valt PATH än MANNER (Figur 10 och 12). Detta tyder på en viss språklig påverkan. Om man valt MANNER är man dock inte så benägen att uttrycka 'rörelsesätt' som förväntat. Generellt är man faktiskt inte så benägen i Grupp II att uttrycka 'rörelsesätt', oavsett val, som man är i Grupp I. Detta tycker jag kan ses som stöd för att när informanterna i Grupp II utsattes för den kognitivt mer krävande uppgiften börjar man falla in mer i en språklig analys och både väljer och beskriver i enlighet med en sådan. Som tidigare nämnt är PATH och DIRECTION mindre perceptuella än MANNER men mer konceptuella. När vi då har en viss språklig påverkan så verkar den vara i linje med en språklig analys av en rörelsesituation.

7.2. Vilken teoretisk förankring ska vi ge resultaten?

Den bästa förklaringen till dessa resultat är inte SR eller det svagare *thinking for speaking*. Visserligen är det i akten att tala som vi finner signifikans och intressanta resultat. Dessa går dock emot svenskans typologi – således verkar vi inte ledas av språkets sätt att uttrycka rörelsesituationer. Kan man göra fler studier på detta sätt skulle man möjligtvis finna stöd för en svag whorfiansk hypotes, men svenskan är ett typiskt s-språk och om det ger en överväldigande övervikt till PATH, vilket språk skulle inte göra det, pirahã?

Istället ger jag resultaten en tolkning i termer av *språklig mediering* (Vygotsky, 1986). Detta innebär att när vi utsätts för mer komplicerade och kognitivt krävande uppgifter kommer språket att mediera (guida/styra) vårt tänkande. Detta är en egenskap hos Språket, inte språk, d v s det är språkoberoende. Grupp II utsattes för en mer komplicerad uppgift än Grupp I – de fick som bekant beskriva och välja i samma veva. Grupp I kunde först bara göra en perceptuell analys för att sedan matcha den mot två alternativ. Min intuition är att MANNER är mer perceptuellt än vad DIRECTION och PATH är. När de sedan fick se triaderna en andra gång ”visste” de redan vad det var och kunde i lugn och ro göra en konceptuell analys, vilket också möjliggjorde att deras beskrivningar oftare innehöll både 'väg', 'riktning' och 'rörelsesätt' (se Figur 9 och 11). En intressant notering är att man uttryckte 'rörelsesätt' betydligt mer sällan i Grupp II, oavsett val. Om språket medierar tänkandet vid kognitivt mer krävande uppgifter är det inte orimligt att det mer perceptuella 'rörelsesätt' faller bort i beskrivningarna. Resultaten går definitivt att tolka i enlighet med Vygotsky:

- Grupp II är utsatt för en kognitivt mer krävande uppgift
- Det är bara Grupp II som grupp som uppvisar korrelationer och statistiskt signifikanta resultat
- (Ko)relation mellan beskrivning och val (och v v) gick bara att finna för Grupp II
- I Grupp II väljer man det alternativ som bäst korresponderar mot en språklig analys av rörelsesituation.
- Man är mindre benägen att beskriva 'rörelsesätt' än Grupp I – vid en språklig mediering fäster man inte uppmärksamheten till lika stor del på 'rörelsesätt' som 'väg' eller 'riktning'

8. Slutdiskussion

8.1. Vad kan vi ta med oss?

Jag tycker att resultaten av studien i högsta grad är intressant. Att göra studier på det sätt som presenterats här ledde till intressanta upptäckter. Kan fler studier av denna karaktär utföras på exempelvis talare av ett från svenskan typologiskt skilt språk kan vi se om det ändå rör sig om någon form av svag whorfiansk effekt. Skulle resultaten i stort falla likadant (i.e. benägenhet att välja PATH i en signifikant utsträckning för de som verbaliserar före de väljer) har vi stöd för den föreslagna vygottskyanska medieringen.

Det vore dessutom väldigt intressant att utföra studien med autistiska barn som informanter. Vissa med autism har ett tänkande som antas vara i högre grad vara konceptuellt och kategoriserande än perceptuellt. Skulle vi där finna att Grupp I närmar sig Grupp II har vi stöd för tanken att PATH-dominansen i Grupp II kommer ur en konceptuellt och analytiskt kategorisering där språket medierar eller guidar vårt tänkande framför än rent perceptuell bedömning.

8.2. Vad kan göras bättre?

En bättre terminologi för att tala om rörelse i allmänhet och rörelsesituationer i synnerhet måste utarbetas. I denna uppsats fanns bara möjlighet att skrapa på ytan och på egentligen tala om rörelsesituationer utifrån de som ingick i min studie. För framtiden måste en bättre begreppsapparat för att tala om rörelse utarbetas.

Om en bättre förståelse för rörelse utarbetas blir det enklare att skapa stimuli för att undersöka språkets roll i tänkandet. Rörelse är en ypperlig domän för att studera vår kognition och konceptuella tänkande i relation till språket. Kan vi finna en god definition rörelse kan vi enklare skapa verktygen för att studera språk och tanke. *Event Triads* i all ära, det har många förtjänster men skulle behöva raffinerats. Det vore intressant att göra en studie i vilken man varierar PATH i ett alternativ och DIRECTION i det andra, d.v.s i ett alternativ sker rörelsen i motsatt riktning men mellan samma referenspunkter. Med en sådan studie skulle man kunna se om det är PATH som är mest framträdande eller om det är DIRECTION.

Det vore även mycket intressant att göra en studie med *Event Triads* där man använder sig av eye-tracking. I sådana fall kan man undersöka om vad vi perceptuellt fäster uppmärksamhet vid spelar in och till vilken utsträckning.

I min studie skulle jag velat göra mer ingående analyser av de språkliga beskrivningarna och därigenom nå en än mer fundamental nivå i uttrycken att korrelera med de träffade valen. Att bara göra en indelning i de tre element jag gjort utan att raffinera dem är inte optimalt. Man behöver komma ner ytterligare en nivå till de ord som informanter faktiskt använder och se relationen på en sådan nivå och även undersöka eventuella frekvens effekter beroende på hur vanliga vissa ord är. Denna uppsats får dock ses som ett första steg mot ett sådant mål.

Tack till...

....Jürgen Bohnemeyer, Sonja Eisenbeiss och Bhuvana Naranhimsan för att jag fick använda deras stimuliverktyg *Event Triads* för min studie.

...Alla som var vänliga nog att ställa upp som informanter – utan er hade det inte blivit mycket till uppsats...

...Joost van de Weijer för hjälp med den statistiska analysen och kommentarer.

...Holger Andersson och Andreas Lind för tips och kommentarer under skrivandet.

...Anders Holmberg för hjälp med den praktiska utformningen av experimentet.

...Gustav Öhman för tillhandahållande av allehanda teknisk utrustning.

...Vårt språk är otillräckligt för att uttrycka min tacksamhet gentemot min handledare, Jordan Zlatev. Hur som helst – ett mycket stort tack till dig för all hjälp och ett trevligt samarbete under terminen.

Boas, Franz (1966) *Handbook of American Indian Languages* (red P Holder). Lincoln, NE: University of Nebraska Press. (Omtryckt från *Bureau of American Ethnology Bulletin*, 1911. Washington, DC: Smithsonian Institution)

Bohnenmeyer, Jürgen; Eisenbeiss, Sonja; Naranhimsan, Bhuvana (2001). Event Triads. Ur Stephen C Levinson & N Enfield (red). *'Manual' for the field season 2001*. Nijmegen, Max Planck Institute for Psycholinguistics s 100-14.

Bohnenmeyer, Jürgen; Eisenbeiss, Sonja; Naranhimsan, Bhuvana (i tryck). *Ways to go: Methodological considerations in Whorfian studies on motion events*. Nijmegen, Max Planck Institute for Psycholinguistics.

Chomsky, Noam (1957) *Syntactic Structures*. The Hague: Mouton

Chomsky, Noam (1965) *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge: MIT Press

Durst-Andersen, Per (1992). *Mental Grammar*. Columbus, Ohio: Slavica Publishers, Inc.

Everett, Daniel L (2005). Cultural Constraints on Grammar and Cognition in Piraha: Another Look at the Design Features of Human Language. *Current Anthropology*, 46: 621-46

Gennari Silvia P, Steven A Sloman, Barbara C Malt & W Tecumseh Fitch (2002). Motion Events in language & cognition. *Cognition*, 83 s 49-79

Heider, Eleanor Rosch (1972). Universals in color naming and memory. *Journal of Experimental Psychology*, 93: 10-20

Humboldt, Wilhelm von (1963). *The Heterogeneity of Language and its Influence on the Intellectual Development of Mankind*. (Ursprungligen publicerad 1836)

Kay, Paul (1996). Intra-speaker Relativity. Ur John Gumperz och Stephen C. Levinson (red.) *Rethinking Linguistic Relativity: Studies in the Social and Cultural Foundations of Language 17* s 97-114. Cambridge: Cambridge University Press.

Lakoff, George (1987). *Women, fire and dangerous things: What Categories Reveal About the Mind*. Chicago: Chicago University Press

Lenneberg, Eric H (1953). Cognition in ethnolinguistics. *Language*, 29: 463-71

Levinson, Stephen (1996). Language and Space. Ur *Annual Review of Linguistic Anthropology*, 25 s 353-82

Lucy, John. A. (1992). *Language diversity and thought: a reformulation of the linguistic relativity hypothesis*. Cambridge University Press.

Lucy, John A (1996). The Scope of linguistic relativity: an analysis and review of empirical research Ur John Gumperz och Stephen C. Levinson (red.) *Rethinking Linguistic Relativity: Studies in the Social and Cultural Foundations of Language 17* s 17-69. Cambridge, Cambridge University Press

MacWhinney, Brian. (2000) *The CHILDES project: Tools for analyzing talk*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum

Papafragou Anna, Christine Massey & Lila Gleitman (2002). Shake, rattle, 'n' roll: the representation of motion events in language & cognition. *Cognition*, 84 s 184-219

Pederson, Eric (1995). Language as context, language as means: Spatial cognition and habitual language use. *Cognitive Linguistics 6-1* s 33-62

Pinker, Steven (1989). *Learnability & Cognition: The acquisition of Argument Structure*. Cambridge: MIT Press.

Pourcel, Sandra Stéphanie (2005). *Relativism in the linguistic representation and cognitive*

conceptualisation of motion events across verb-framed and satellite-framed languages. Durham: University of Durham Press

Roberson, Debi & Davidoff, Jules (2000). The categorical perception of colors and facial expressions: The effect of verbal interference. *Memory & Cognition* 28: 977-86.

Sapir, Edward (1964). Conceptual categories in primitive languages. D H Hymes (red) *Language in Culture & Society: A reader in Linguistics & Anthropology*: 128. New York: Harper & Row. (Omtryckt från *Science*, 1931: 74; 578)

Slobin, Dan I (1996). From "thought and language" to "thinking for speaking". John Gumperz & Stephen C. Levinson (red.) *Rethinking Linguistic Relativity: Studies in the Social and Cultural Foundations of Language*, 17: 70-96. Cambridge, Cambridge University Press

Slobin, Dan I (2003). *Language and Thought Online: Cognitive Consequences of Linguistic Relativity*. Dedre Gentner & Susan Goldin-Meadow (red.) *Language in Mind* s 157-92. Cambridge: MIT Press

Talmy, Leonard (1985). Lexicalisation patterns: semantic structure in lexical forms. Timothy Shopen (red) *Language Typology & Syntactic Description*, 3: 57-149. Cambridge: Cambridge University Press

Talmy, Leonard (1991) *Path to realisation: a typology of event conflation*. *Proceedings of the Seventeenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*: s 480-520.

Talmy, Leonard (2000) *Toward a Cognitive Semantics: Concept Structuring Systems*, 1. Cambridge, MA: MIT Press

Vygotsky, Lev (1986). *Thought and Language* (red Alex Kozulin). Cambridge: MIT Press. (Ursprungligen publicerad 1934)

Whorf, Benjamin Lee (1956). *Language, thought and reality: selected writings of Benjamin Lee Whorf* (red John B. Carroll). Cambridge: MIT Press.

Wittgenstein, Ludwig (1992). *Filosofiska Undersökningar*. Stockholm: Thales. (Ursprungligen publicerad 1953)

Zlatev, Jordan (i tryck). Spatial Semantics. *Handbook in Cognitive Linguistics*.

Zlatev & David (2003). Motion Event Constructions in Swedish, French and Thai: Three different language types? *Manusya* 6 s 18 - 42

Zlatev & David (2004). Motion Event Typology, event categorization and gestures. Föredrag under *International Cognitive Linguistics Conference 2004, Seoul*